

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Altmıncı İnikat

24 . IV . 1959 Cuma

Münderecat

	Sayfa		Sayfa
1. — Sabık zabıt hulâsası	364:365	3. — Ordu Mebusu Atıf Topaloğlu'nun,	
2. — Havale edilen evrak	365:366	Ankara Maarif Kolejinin tedrisat duruma-	
3. — Yoklama	367	na ve idaresine dair Maarif Vekilinden şifahi suali (6/276)	372
4. — Riyaset Divanının Heyeti Umumiyeye mâruzatı	369	4. — Ankara Mebusu İsmail İnan'ın,	
1. — Dahiliye Encümeni Riyasetinin,		Zonguldak'ın Acılık semtinde işletilmeyen	
3546 sayılı Şûrayı Devlet Kanununun		kömür kuyularının doldurulmamasından	
bâzı maddelerinin değiştirilmesi ve bu		hususla gelen zararlara dair Sanayi Vekilinden şifahi suali (6/281)	372
kanuna bir madde eklenmesi ve 28 nci		5. — Erzincan Mebusu Nusret Safa	
maddesinin kaldırılması hakkındaki kanun lâyihasını görüşmek üzere Muvakkat Encümen teşkiline dair tezkeresi (1/304, 3/406)	369	Coşkun'un, Devlet Tiyatrosu Umum Müdürü Muhsin Ertuğrul'un ne sebeple vazifesinden uzaklaştırıldığına dair Maarif Vekilinden şifahi suali (6/282)	372
5. — Sualler ve cevaplar	369	6. — Niğde Mebusu Vedat Mengi'nin,	
A — Şifahi sualler ve cevapları	369	Hirfanlı barajının ne maksatla kurulduğuna ve Niğde, Nevşehir ve Kırşehir vilâyetlerine bu barajdan elektrik verilip verilmeyeceğine dair sualine Nafia Vekili Tevfik İleri'nin şifahi cevabı (6/286)	372:373
1. — Ordu Mebusu Muammer Tekin'in, Fındık Tarım Satış Kooperatifleri Birliği ambarlarındaki fındıklarda ambar ve randıman açıkları bulunduğu doğru olup olmadığına dair sualine Ticaret Vekili Hayrettin Erkmen'in şifahi cevabı (6/253)	369:371	7. — Elâzığ Mebusu İsmail Hakkı Talay'ın, İskenderun - Erzurum arasındaki Devlet karayolunun Malatya - Elâzığ kısmında bâzı değişikliklere lüzum görülüp görülmediğine dair sualine Nafia Vekili Tevfik İleri'nin şifahi cevabı (6/300)	373:375
2. — Kars Mebusu Behram Öcal'ın, et fiyatına yeniden zam yapılmasının sebebi-ne dair sualine Ticaret Vekili Hayrettin Erkmen'in şifahi cevabı (6/259)	371:372		

	Sayfa		Sayfa
<i>B — Tahriri sual ve cevabı</i>	387	puroğlu ve 2 arkadaşının, Kırşehir vilâyetinde sel baskını dolayısıyla vukua gelmiş olan zararların telâfisi hakkında kanun teklifleri ve Muvakkat Encümen mazbatasası (1/213, 2/185, 2/192)	376:378
1. — Zonguldak Mebusı Necati Diken'in, Bartın'ın vilâyet haline getirilmesinin düşünülüp düşünülmediğine dair sualine Dahiliye Vekili Namık Gerdik'in tahriri cevabı (7/440)	387		
6. — Müzakere edilen maddeler	376	7. — Beyanat	378
1. — Umumi hayata müessir âfetler dolayısıyla alınacak tedbirlerle yapılacak yardımlara dair kanun lâyihası ile Çankırı Mebusu Ferhan Arkan ve 5 arkadaşının, Çankırı vilâyetinde sel baskını dolayısıyla vukua gelmiş olan zararların giderilmesi, Kırşehir Mebusu Hayri Ço-		1. — Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisvekili Mahmut Gologlu'nun, misafir Endonezya Reiscumhurunun müzakerele-ri takibetmek üzere Riyaseti Cumhur locasını teşrifleri münasebetiyle beyanatı	378
		2. — Endonezya Reiscumhuru Ahmet Soekarno Hazretlerinin hitabeleri	378:386

1. — SABIK ZABIT HULÂSASI

Ankara Mebusu Hasan Tez'in, Adana Mebusu Hamza Eroğlu ve 13 arkadaşının, Millî Korunma Kanununun meriyetten kaldırılmasına dair olan kanun teklifinin ruznameye alınması hakkındaki tavrini görüşüldü ve reddedildi.

Umumi hayata müessir âfetler dolayısıyla alınacak tedbirlerle, yapılacak yardımlara dair kanun lâyihasının birinci maddesinin müzakeresine devam edildi.

24. IV. 1959 Cuma günü saat 15 te toplanılmak üzere İnikada nihayet verildi.

Reisvekili	Kâtip
Trabzon Mebusu	Antalya Mebusu
Mahmut Gologlu	Attilâ Konuk

Kâtip
Samsun Mebusu
Abdullah Keleşoğlu

Sualler

Şifahi sualler

1. — Urfa Mebusu Atalay Akan'ın, Urfa'nın imar plânına dair şifahi sual tavrini İmar ve İskân Vekâletine gönderilmiştir. (6/393)

2. — Ankara Mebusu Selim Soley'in, Göçmenlere tevzi edilmek üzere yapılan Varlık Mahallesi evlerinin kiraya verilmesi sebebine dair şifahi sual tavrini İmar ve İskân Vekâletine gönderilmiştir. (6/394)

3. — Adana Mebusu Melih Kemal Küçüktepe'nin, Toprak Mahsulleri Ofisinin Alsancağ ve Kemeraltı depolarındaki hububatın çürüdüğü ve denize döküldüğünün doğru olup olmadığına dair şifahi sual tavrini Ticaret Vekâletine gönderilmiştir. (6/395)

4. — Mardin Mebusu Mehmet Kâmil Boran'

ın, Başvekil ile temas için İstanbul'a giden vekillerin harcırah alıp almadıkları hakkında şifahi sual tavrini Maliye Vekâletine gönderilmiştir. (6/396)

5. — Mardin Mebusu Mehmet Kâmil Boran'ın, Başvekilin ikinci defa başka bir binaya nakledilmesi sebebine dair şifahi sual tavrini Başvekilate gönderilmiştir. (6/397)

6. — Ankara Mebusu Recep Dengin'in, Makina Yedek Parçaları T. A. Şirketinin 1957 yılı zararına dair şifahi sual tavrini Sanayi Vekâletine gönderilmiştir. (6/398)

Tahriri Sualler

1. — Karş Mebusu Kemal Güven'in, bir kısım mütaahhitlere fiyat farkı ödenmediğinin

doğru olup olmadığına dair tahriri sual tavriri Nafia Vekâletine gönderilmiştir. (7/477)

2. — Ankara Mebusu Hasan Tez'in, Türkiye Şeker Fabrikaları Anonim Şirketi Umum Müdürlüğünde 1952 - 1953 te yaptırılmasına başlanan teftişin neticesine dair tahriri sual tavriri Sanayi Vekâletine gönderilmiştir. (7/478)

3. — Ankara Mebusu Mehmet Ali Ceritoğlu'nun, Keskin'in içme suyu tesisatının bir an evvel ikmali hususunda ne düşünüldüğüne dair tahriri sual tavriri İmar ve İskân Vekâletine gönderilmiştir. (7/479)

4. — Maraş Mebusu Hilmi Soydan'ın, Elbistan şosesi ile Sürgü suyu üzerindeki Kapidere köprülerinin bugüne kadar bitirilmesi sebebine dair tahriri sual tavriri Nafia Vekâletine gönderilmiştir. (7/480)

5. — Malatya Mebusu Tefvik Ünsalan'ın, Malatya Devlet Hastanesi ilâve kısmı inşaatının ne için yarıda bırakıldığına dair tahriri sual tavriri Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâletine gönderilmiştir. (7/481)

6. — Malatya Mebusu Tefvik Ünsalan'ın, Pazar günleri devamlı olarak mecburi çalışmanın hangi fabrikalarda tatbik edildiğine dair tahriri sual tavriri Çalışma Vekâletine gönderilmiştir. (7/482)

7. — Burdur Mebusu Âlim Sipahi'nin, Karamanlı - Korkuteli yolunun ne zaman stabilize edileceğine ve bu yol üzerindeki Karaçay ve bozçay köprülerinin inşasının düşünülüp düşünülmediğine dair tahriri sual tavriri Nafia Vekâletine gönderilmiştir. (7/483)

8. — Tokad Mebusu Faruk Ayanoğlu'nun, Şeker fiyatına yapılan zammın pancar fiyatına inikâsının düşünülüp düşünülmediğine dair tahriri sual tavriri Sanayi Vekâletine gönderilmiştir. (7/484)

9. — Maraş Mebusu Emin Soysal'ın, Maraş Orman İşletmesi için İstanbul'dan alınan su malzemesinin nereye sarf edildiğine dair tahriri sual tavriri Ziraat Vekâletine gönderilmiştir. (7/485)

10. — Ankara Mebusu Mustafa Yeşil'in, 1954 yılından itibaren hangi mebusların memlekete binek otomobili getirdiklerine dair tahriri sual tavriri Gümrük ve İnhisarlar Vekâletine gönderilmiştir. (7/486)

11. — Ankara Mebusu Recep Dengin'in, Makina Yedek Parçaları T. A. Şirketinin 1956 malî yılında Karayolları Umum Müdürlüğüne kaç ton greyder bıçağı sattığına dair tahriri sual tavriri Sanayi Vekâletine gönderilmiştir. (7/487)

12. — Ankara Mebusu Recep Dengin'in, Maden Hurdacılığı T. A. Şirketinin 1957 senesinde ihracettiği maden hurdalarından temin ettiği dövizlere dair tahriri sual tavriri Maliye Vekâletine gönderilmiştir. (7/488)

13. — Ankara Mebusu Recep Dengin'in, Maden Hurdacılığı T. A. Şirketinin ihracetmiş olduğu hurda madene mukabil elde ettiği dövizle Tuzla Jeep Fabrikasına ne kadar otomobil malzemesi ithal edildiğine dair tahriri sual tavriri Sanayi Vekâletine gönderilmiştir. (7/489)

14. — Ankara Mebusu Recep Dengin'in, Maden Hurdacılığı T. A. Şirketinin ihracetmiş olduğu hurda demir ve çeliğe mukabil elde ettiği ve Verdi Limitet Ortaklığına devrettiği dövizle neler ithal edildiğine dair tahriri sual tavriri Ticaret Vekâletine gönderilmiştir. (7/490)

15. — Niğde Mebusu Vedat Mengi'nin, Yeni bir arazi ve bina tahriri yapılmasının düşünülüp düşünülmediğine dair tahriri sual tavriri Dahiliye Vekâletine gönderilmiştir. (7/491)

2. — HAVALE EDİLEN EVRAK

Lâyhalar

1. — 4772 sayılı İş kazalarıyla meslek hastalıkları ve analık sigortaları hakkındaki Kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna bir madde eklenmesine dair kanun lâyhası (1/353) (Çalışma Encümenine)

2. — 5502 sayılı Hastalık ve analık sigortası Kanununun 6901 sayılı Kanunla mu-

addel 14 ncü maddesinin (B) bendi ile 15, 18 ve 25 ncü maddelerinin ve 33 ncü maddesinin (B) bendinin değiştirilmesine dair kanun lâyhası (1/354) (Çalışma Encümenine)

Tezkereler

3. — Adana Mebusu Kasım Gülek'in teşrii masuniyetinin kaldırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi (3/393) (Adliye ve Teşkilâtı Esa-

siye encümenlerinden mürekkep Muhtelit Encümene)

4. — Adana Mebusu Kasım Gülek'in teşriî masuniyetinin kaldırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi (3/394) (Adliye ve Teşkilâtı Esasiye encümenlerinden mürekkep Muhtelit Encümene)

5. — Erzincan Mebusu Hüseyin Şahin'in teşriî masuniyetinin kaldırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi (3/395) (Adliye ve Teşkilâtı Esasiye encümenlerinden mürekkep Muhtelit Encümene)

6. — Gümüşane Mebusu Nihat Sargınalp'in teşriî masuniyetinin kaldırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi (3/396) (Adliye ve Teşkilâtı Esasiye encümenlerinden mürekkep Muhtelit Encümene)

7. — Kars Mebusu Sırrı Atalay'ın teşriî masuniyetinin kaldırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi (3/397) (Adliye ve Teşkilâtı Esasiye encümenlerinden mürekkep Muhtelit Encümene)

8. — Kars Mebusu Turgut Göle'nin teşriî masuniyetinin kaldırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi (3/398) (Adliye ve Teşkilâtı Esasiye encümenlerinden mürekkep Muhtelit Encümene)

9. — Gaziantep Mebusu Bahadır Dülger'in teşriî masuniyetinin kaldırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi (3/399) (Adliye ve Teşkilâtı Esasiye Encümenlerinden mürekkep Muhtelit Encümene)

10. — Kırşehir Mebusu Fazıl Yalçın'ın teşriî masuniyetinin kaldırılması hakkında

Başvekâlet tezkeresi (3/400) (Adliye ve Teşkilâtı Esasiye encümenlerinden mürekkep Muhtelit Encümene)

11. — Malatya Mebusu İsmet İnönü'nün teşriî masuniyetinin kaldırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi (3/401) (Adliye ve Teşkilâtı Esasiye encümenlerinden mürekkep Muhtelit Encümene)

12. — Maraş Mebusu Emin Soysal'ın teşriî masuniyetinin kaldırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi (3/402) (Adliye ve Teşkilâtı Esasiye encümenlerinden mürekkep Muhtelit Encümene)

13. — Sivas Mebusu Halim Ateşalp'in teşriî masuniyetinin kaldırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi (3/403) (Adliye ve Teşkilâtı Esasiye encümenlerinden mürekkep Muhtelit Encümene)

14. — Van Mebusu Sait Erdiç'in teşriî masuniyetinin kaldırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi (3/404) (Adliye ve Teşkilâtı Esasiye encümenlerinden mürekkep Muhtelit Encümene)

15. — Kayseri Mebusu Ömer Başeğmez'in teşriî masuniyetinin kaldırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi (3/405) (Adliye ve Teşkilâtı Esasiye encümenlerinden mürekkep Muhtelit Encümene)

Mazbata

16. — Millî Müdafaa Vekâleti İlmî İstişare Kurulu teşkiline dair kanun lâyihası ve Millî Müdafaa ve Bütçe encümenleri mazbataları (1/212) (Ruznameye)

BİRİNCİ CELSE

Açılma saati : 15,06

REİS — Reisvekili Mahmut Goloğlu

KÂTIPLER : Abdullah Keleşoğlu (Samsun), Attilâ Konuk (Antalya)

3. — YOKLAMA

REİS — Yoklama yapacağız.

(İsparta mebuslarına kadar yoklama yapıldı.)

REİS — İnikadı açyorum.

SİRRI ATALAY (Kars) — Gündem dışı söz istiyorum.

REİS — Buyurun.

SİRRI ATALAY (Kars) — Muhterem arkadaşlarım; Riyaset Divanını işgal eden muhterem Mahmut Goloğlu arkadaşımız 16 . II . 1959 günü Yüksek Heyete, Riyaset Divanı adına şu vaat ve taahhütte bulunmuştu. Zabıttan aynen okuyrum: «Riyaset Divanının mâruzatı var, arz ediyarum; muhtelif inikatlarda muamelesinin bir an evvel intacı talebolunan Meclis tahkikatı talepleri hakkında Riyaset Divanı karara varmış ve mezkûr tezkerelerin bütçe müzakerelerinin intacını mütaakıp ruznameye alınmalarına karar vermiştir.»

Malûmu âlinizdir ki; bir buçuk yılı bulan bir zamandan başlamak üzere 6 aylık, bir senelik, muhtelif tarihli Meclis tahkikat talepleri vardır. Bu talepler, Anayasanın 22 nci maddesine göre Yüksek Meclisin vazifeleri dâhilindedir; millî murakabe vazifesidir. İktüzüğün 169 ve mütaakıp maddeleri, bu vazifenin ifa şartlarını tahlil ve tadadeder. Anayasanın 22 nci maddesine göre Meclis vazifelerinin işleyiş tarzını ve millî murakabe hakkını hiçbir kudret, hiçbir salâhiyet, hiçbir yetki ne ihmal edebilir, ne de ihlâl edebilir. Halbuki Meclis Riyaset Divanı ve Meclis Reisi 103 ve 22. nci maddelerdeki âmîr hükmü ihlâl etmektedirler. Yüksek Heyetin buna müsaade ve müsamaha etmemesi icabeder.

Muhterem arkadaşlarım; murakabe vazife ve yetkisi kendisinde bulunan Büyük Meclisin, Riyaset Divanının hiçbir sebep göstermeksizin

aylar ve haftalardan beri Meclis tahkikatlarını gündeme almaması sebebini sorması zaruridir ve elzemdir. Riyaset Divanının aylar ve haftalardan beri Meclis tahkikatlarını gündeme almaması için hiçbir sebep göstermemesi ibretli bir olaydır. Meclis bu suretle İcranın vazifesini kontrol edemez. Biz, Meclisin bu yetkileri ürerinde hasasiyetle ve dikkatle durmaya mecburuz.

REİS — Sırrı Bey; usuli muamelenin dışına çıkmayın rica ederim.

SİRRI ATALAY (Devamla) — Usuli muamelenin dışına çıkmıyorum Reis Bey.

REİS — Riyaset, tevcih ettiğiniz suallerin cevabını verecektir.

SİRRI ATALAY (Devamla) — Siz zaten bu suallerimin cevabını vermiş, «Meclis tahkikatlarının bütçe müzakerelerini mütaakıp ruznameye almaya karar vermiştir.» demiş bulunuyorsunuz.

ABDULLAH AKIN (Zonguldak) — Havayı bozuyorsun.

SİRRI ATALAY (Devamla) — Hangi havayı bozuyorum, Beyefendi? Senelerden beri Meclis tahkikatlarını gündeme almayın, burada görüşülmesin, bu hususu burada belirtince havayı bozmuş mu oluyoruz?

REİS — Sırrı Bey müsaade ediniz. Mevzu-ünüz gündemin tarzı tanzimidir ve bu husustaki fikirlerinizi söylemiş bulunuyorsunuz. Mevzu sarihtir.

SİRRI ATALAY (Devamla) — Evet, mevzu o kadar sarîh ve o kadar hayatidir ki, millî murakabenin yapılmamasına Reis Beyin keyfi hareketi sebeb olamaz. (Soldan : Gürültüler, «Ne keyfi hareketi?» sesleri) Evet keyfi hareketler, Meclis tahkikatlarının gündeme alınmaması keyfidir. Hangi objektif hukuk kaidesi ve hangi sebeplerden dolayı iki yıldan beri

Meclis tahkikatları gelmiyor? Anayasanın âmîr hükmü gereğince derhal gelmesi lâzımken niçin gelmiyor?

Muhterem arkadaşlar, 1948 yılında bir şeker meselesi için muhalefetin verdiği gensoru önergesi üç gün içinde gündeme alınmış ve Hükümet buraya gelerek, «Üç gün mehil veriniz, istatistiki malûmat toplıyacağım» diyor. Muhalefet mebuslarının muvafakati ile Hükümet mehil veriliyor. 7 . XI . 1948 günü verilen önerge 11 . XI . 1948 de gündeme alınıyor. 15 . XI . 1948 günü önerge görüşülüyor.

1959 Türkiye'sinde Hükümet bu ihtiyacı dahi hissetmiyor. Huzurunuzda gelip niçin Meclis tahkikatı isteğini cevaplandırmıyor, sebebini söylemiyor. Ve Büyük Millet Meclisinin siz muhterem âzaları bu haklarımız üzerinde durmuyorsunuz. İşte aradaki fark budur. 1948 de gensoru önergesi 3 günde gündeme geliyor, fakat şimdi iki senedir gündeme girmiyor.

REİS — Sırrı Bey, gündemin tarzı tanzimi hakkındaki sözlerinizi kemaliyle ve vuzuhla beyan ettiniz. Lütfen müsaade ediniz de cevaplandırayım.

SIRRI ATALAY (Devamla) — Reis Beyefendi, henüz sözlerimi bitirmiş değilim.

REİS — Efendim, bitirmek istemezseniz nâ-mütenahi söyleyebilirsiniz. Fakat meselenin özü anlaşılmalıdır.

SIRRI ATALAY (Devamla) — Efendim, ben sözümü bitireyim, sonra siz konuşunuz Reis Bey.

REİS — Efendim, siz gündem dışı ve gündemin tarzı tanzimi hakkında söz istediniz. Ve mevzuu kemaliyle beyan ettiniz. Lütfen bunu kâfi görünüz, efendim.

SIRRI ATALAY (Devamla) — Muhterem Reis Bey, kürsüdeki hatibin sözünü siz tâyin edemezsiniz ve sözünü sebep göstermeden kesemezsiniz. Bir misal gösterebilir misiniz ki, hiçbir sebep gösterilmeden kürsüde konuşan bir hatibin sözü kesilebilir?

REİS — Sırrı Bey, Nizamname sarihtir. Bir mevzu hakkında, bir mevzu içinde fikirlerinizi beyan edersiniz. Fakat bunun dışında, istediğiniz kadar söz söylemek hakkına sahip değilsiniz. Hattâ sarîh meselelerde tamamen mevzuun içinde kalsanız dahi muayyen müddete bağlısınız. Bütün bunlar Dahilî Nizamnamede sarîh

olarak hüküm altına alınmıştır. Riyaset Divanına, «Beni bırakın istediğim kadar konuşurum» demek doğru değildir. Riyaset Divanı size verdiği sözü nizamname dâhilinde kâfi görmektedir.

SIRRI ATALAY (Devamla) — Müddet bildiren bir maddeyi lütfen gösterir misiniz?

REİS — Evet.

SIRRI ATALAY (Devamla) — Müddeti Riyaset emrine göre tâyin eden hiçbir madde yoktur. Fakat Reisin şahsı hakkında beslediğim hürmet dolayısıyla (Soldan «ooo» sesleri) Evet... Sözü mü muayyen bir müddet içinde kesmeyi icâden hiçbir madde olmamakla beraber, Reisin şahsına olan hürmetim ve sevgim dolayısıyla (Soldan, gürültüler) Evet haklarımı kullanmayı hayatım pahasına olsa bile esas bilen bir insanım (Soldan, gürültüler).

REİS — Sırrı Bey, müsaade edin.

SIRRI ATALAY (Devamla) — Reisin sırf şahsı hakkında... (Soldan, gürültüler)

REİS — Rica ederim, sözünü bitiriyor, müsaade ediniz.

SIRRI ATALAY (Devamla) — Sözü mü bitireceğim, muhterem arkadaşlarım.

Sarîh va'ade rağmen, Anayasa hükümlerinin çiğnenerek keyfî hareket edilmesine müsaade ve musamaha etmeyin. (Sağdan, alkışlar)

REİS — Efendim, evvelâ «Müddet yoktur» yolundaki usulî iddialarına cevap vereyim;

89 neu madde gereğince usule mütaallik bu kabîl sözler 15 dakikaya tabidir. Bu zaman, 15 dakika dolmuştur veya dolmamıştır ayrı... Arkadaşımın iddiası böyle bir müddetin olmadığı hususundadır, ona cevap veriyorum. Binaenaleyh müddet kaydı vardır, ayrıca sadet diye de bir tahdit vardır. Yani hatip hem sadetle, hem de müddetle mukayyettir. Binaenaleyh bir kere sadet içinde konuşmak mecburiyeti vardır. Sanîyen sadet içinde konuşulsa dahi 15 dakikadan fazla konuşulmaz.

Meclis tahkikatlarının gündeme alınması hususundaki beyanım doğrudur. Bir kararı Yüksek Heyetinize tebliğ etmişim. Şimdi de Yüksek Heyetinize tebliğ edilmek üzere bildirilen kararın mevkiî tatbika konması hususunun lüzumlu olduğunu yine Riyaset Divanına arz edeceğim. (Sağdan, «Bravo» sesleri)

4. — RİYASET DİVANININ HEYETİ UMUMİYEYE MÂRUZATI

1. — *Dahiliye Encümeni Riyasetinin, 3546 sayılı Şûrayı Devlet Kanununun bâzı maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanuna bir madde eklenmesi ve 28 nci maddesinin kaldırılması hakkındaki kanun lâyihasını görüşmek üzere Muvakkat Encümen teşkiline dair tezkeresi (1/304, 3/406)*

REİS — Ruznameye devam ediyoruz, efendim. Bir tahrir var, okutuyorum.

Yüksek Reisliğe

3546 sayılı Şûrayı Devlet Kanununun bâzı maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanuna bir madde eklenmesi ve 28 nci maddesinin kaldırılması hakkındaki kanun lâyihası, alâkalı vekâlet mümessillerinin iştirakiyle encümenimizde tetkik ve müzakere edildi.

Lâyihanın, hazırlanmasına âmil olan müecip sebeplerle, alâkalıların serd etmiş buldukları hususları nazarı itibara alan encümenimiz, lâ-

yihanın bir an evvel kanuniyet iktisabetmesinde fayda mülâhaza etmiş ve tatbikattaki aksaklığı bir an evvel gidermek için de mezkûr lâyihanın, Dahiliye, Adliye ve Bütçe encümenlerinden beşer âza seçilmek suretiyle teşkil edilecek Muvakkat bir encümende görüşülmesine karar verilmiş olduğunu saygılarımla arz ederim.

Dahiliye Encümeni

Reisi

Edirne

Rükneddin Nasuhioğlu

REİS — Şûrayı Devlet Kanununun değiştirilmesi hakkındaki kanun lâyihasının Dahiliye, Adliye ve Bütçe encümenlerinden beşer kişi alınmak suretiyle teşkil edilecek muvakkat bir encümende tetkikimi talebeden tezkereyi dinlemiş bulunuyoruz. Reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Muvakkat Encümen teşkili kabul edilmiştir.

5. — SUALLER VE CEVAPLAR

A — ŞİFAHİ SUALLER VE CEVAPLARI

1. — *Ordu Mebusu Muammer Tekin'in, Fındık Tarım Satış Kooperatifleri Birliği ambarlarındaki fındıklarda ambar ve randıman açıkları bulunduğunun doğru olup olmadığına dair sualine Ticaret Vekili Hayrettin Erkmen'in şifahi cevabı (6/253)*

REİS — Sual sahibi arkadaşımızla Ticaret Vekili arkadaşımız buradalar, suali okutuyorum.

17. VI. 1958

T. B. M. M. Yüksek Riyasetine

Aşağıdaki sorunun Ticaret Vekili tarafından sözlü olarak cevaplandırılmasına delâlet buyurulmasını saygılarımla arz ve rica ederim.

Ordu

Muammer Tekin

Soru :

Fındık Tarım Satış Kooperatifleri Birliği ambarlarındaki fındıklarda büyük miktarda ambar ve randıman açıkları bulunduğu, bu arada yalnız Ordu Fındık Satış Kooperatifleri ambarlarında (400) (dört yüz bin) bin kilo ambar ve randıman açığı olduğu, ortakları arasında ısrar-

la söylenmektedir. Bu hususta vekâlete aksetmiş bir bilgi var mıdır? Varsa ne gibi bir muamele yapılmıştır?

REİS — Ticaret Vekili.

TİCARET VEKİLİ HAYRETTİN ERKMEN

(Giresun) — Muhterem arkadaşlar, Ordu Mebusu Muammer Tekin arkadaşımızın, Ordu Fındık Tarım Satış Kooperatifleri ambarlarında ambar ve randıman açığı bulunduğuna dair olan sual tahririne cevabımı arz ediyorum.

Ordu Fındık Tarım Satış Kooperatifleri ambarlarında zuhur eden kabuklu fındık ve randıman açıkları ile fabrikasyon açığı ve çürük fındıklar mevzuunda, Fiskobirlik Umum Müdürlüğü tarafından 26.V.1958 ve 13.IX.1958 tarihinde birlik müfettişlerinden ikisine yaptırılan tetkikat neticesine dair olarak tanzim edilen raporların vekâletimize intikal ettirilmesi üzerine, keyfiyet tetkik edilmiş ve işin ehemmiyeti nazarı itibara alınarak durumun bir defa da mahallinde vekâletimiz müfettişine tetkik ettirilmesine lüzum görülmüştür.

Müfettiş tarafından yapılan tetkikat sonunda hesabedilen ambar ve fabrika noksanlarının

normal fire ve randıman farklarının fevkinde olup olmadığının tayıni ve varsa bunlar hakkında gerekli tahkikatın yapılması talebi ile bu baptaiki rapor Ordu Cumhuriyet Müddeiumumiliğine tevdi edilmiştir.

REİS — Muammer Tekin.

MUAMMER TEKİN (Ordu) — Muhterem arkadaşlar, Fındık Tarım Satış Kooperatifleri ambarlarında birkaç yıldan beri vukuunu duymakta olduğumuz ambar açıkları ve suiüstimallerini Hükümetin dikkat nazarlarına arz etmek maksadiyle tam on ay evvel verdiğim soruma Sayın Vekilin verdiği cevabı dinledim. Kendisi dahi bu iddiayı müeyyit bulunması bakımından Sayın hemşerim Ticaret Vekiline teşekkür ederim. Ancak, (Soldan, gürlütüler)

REİS — Müsaade edin efendim.

MUAMMER TEKİN (Devamla) — Ben sorumu 17 Haziran 1958 tarihinde vermiştim. Ertesi gün de bu sorumu gazeteler yayınladı. (Soldan, «Sen verdin» sesleri) 17 Hazirandan 26 Eylül'e kadar geçen üç aylık müddet zarfında suiüstimaleri yapanlara, ellerinde mevcut geniş salâhiyet ve imkânlarla üç ay gibi bir zaman ve fırsat verilmesinden sonra mahalline gönderilen müfettişlerin yaptığı tetkikatta müstahsillerin teslim ettikleri maldan kesilen yüzde bir fire ile malı teslim eden şahsa göre değişen yüzde 2 ile 5 nispetleri arasındaki randıman düşmeleri ve normal olarak müesseseye kalması lâzımgelen çürük ve senikler tamamen ortadan yok edildikten ve, elde mevcut imkânlarla 3 ay evvel ihbar edilmiştir ki, sorum aynı zamanda bir ihbarı tazammun eder, bu müessesenin mesulleri aynı zamanda bunu kapatma çarelerine başvurduklarından müfettişin mahallinde üç ay sonra yaptığı teftişte yalnız Ordu ambarında tesbit edilen açık 504 bin küsur liradır.

NEVZAT ARMAN (Adana) — Bir seyahat parası.

MUAMMER TEKİN (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım, ister istemez hatıra bâzı sualler gelmektedir. Ben bu soruyu verinceye kadar niçin bu suiüstimal duyulmamıştır? Duyulmamışsa benim sorum üzerine derhal hâdiseye el konulması lâzımgelirken, aradan geçen üç ay gibi bir zaman bu mesele neden ihmal edilmiş de ancak üç ay sonra müfettiş gönderilmiştir ve bu suretle daha muazzam olan açıkların ka-

patılmasına sebebiyet verilmiştir? Daha muhimi, Fındık Satış Kooperatiflerinin kanunen her yıl normal heyeti umumiye toplantıları yapılması lâzımgelir. Heyeti umumiye toplantılarına gelen ortaklar veya temsilcileri bu kabil açıkları dile getirirler. Rica ediyorum, sayın hemşerimden, üç seneden beri Fiskobirlik Heyeti Umumiye toplantıları neden yaptırılmamıştır?

Şimdi muhterem arkadaşlar, bu dert kangren olmuş bir derttir. Huzurunuzda benim gibi, bir fındık bölgesinin evlâdı ve mebusu olan Sayın Ticaret Vekilinden bir istirhamım var. O da, bu kangren olmuş, hele 1955 ten sonra bir hırsızlık yuvası haline gelmiş ve etrafını sarmış olan tırtıllardan bu müessesenin kurtarılmasıdır. Temennim bundan ibarettir. (Sağdan, alkışlar)

REİS — Ticaret Vekili.

TİCARET VEKİLİ HAYRETTİN ERKEMEN (Giresun) — Muhterem arkadaşlarım, Muhterem Ordu Mebusu arkadaşımızın bir iki noktadaki zuhulünü tesbit edersem, zannedirim kendileri ve alâkalı efkâr da tenevvür etmiş olacaktır. Şimdi buyuruyorlar ki, «Ben sorumu 17 Haziran tarihinde verdim. 26 Eylül tarihine kadar bu hâdisede mesul olanlar makamlarında oturdular ve açığı kapatma fırsatını buldular.» diyor. Hakikat böyle değildir.

Biraz evvel soruyu cevaplandırırken, tarihini belirtmiş idim. Fisko Birlik müfettişleri hâdiseye 26 Mayıs 1958 tarihinde el koymuşlardır. Arkadaşımızın sorusu 17 Haziran 1958 tarihlidir. Soru tarihinden daha evvel hâdiseye el konulmuştur. Hâdiseye 26 Mayıs 1958 tarihinde el konulduktan sonra müfettişlerin yaptığı, tetkiklerin bâzı kısımlar için tetkikatın genişletilmesi Fisko Birlikçe lüzumlu görülmüş, ikinci bir müfettiş tarafından 13 Eylül 1958 de yeniden tetkikat yapılmıştır.

Bütün bunların neticesi bize 17 Ocak 1959 tarihinde intikal etmiştir. Yani Fisko Birlik müfettişleri tarafından yapılan muamele 17 Ocak 1959 tarihinde vekâletime intikal etmiştir. Vekâletim, 23 Ocak 1959 tarihinde, yani bir hafta sonra, mahalline müfettiş izam etmiştir. Binaenaleyh hâdisede arkadaşımızın endişe ettiği gibi himayeyi tazammun eden her hangi bir hareket olmadığı gibi hâdiseye, arkadaşımızın sorusunu vermesinden de evvel el konulmuştur.

Açık kapatılmıştır buyurdular. Sorunun cevabını arz ederken ifade ettiğim gibi bir miktar açığı vekâlet müfettişi hesabetmiştir. Filhakika bu açığın normal randıman ve fire farklarının fevkinde bulunup bulunmadığını ancak ehlihibre marifetiyle tesbit etmek mümkün olduğu için ve bu yetki müfettişlerde bulunmadığından, hâdise dosya ve raporla birlikte C. Müddeiumumiliğine gerekli muamele yapılmak üzere intikal etmiştir.

Umumi heyet toplantıları mevzuuna gelince:

Bu mevzuda hazırlık yapılmaya başlanmıştır, yakında umumi heyet toplantısı yapılacaktır.

Son söz olarak arkadaşımızın, sürecü lisan olarak ifade ettiğini farz etmek istediğim, (Fisko Birlik etrafındaki hırsızlar) kelimelerini, Fisko Birlik ve menşuplarını bu sıfattan tenzih etmek suretiyle, ortadan kaldırmak isterim.

REİS — Muammer Tekin.

MUAMMER TEKİN (Ordu) — Muhterem Vekilin benim sorumdan evvel tahkikat açtığın dan haberim yoktur. Müfettiş 13 Eylül de raporunu vermiştir, ve 504 bin liralık açık 13 Eylül raporu ile tesbit edilmiştir. Müfettiş evvel başlamış ve raporu bitirmiştir bunu ben bilmiyorum, özür dilerim.

İkincisi : Benim sorum; ordu ambarına münhasır değildir. Ordu ambarına mahsus rakam verdim ve 4 000 kilo dedim. Fakat benim esas arz etmek istediğim nokta; Fisko Birliğin bütün ambarlarında açık ve suiistimaller olduğu keyfiyettir. Kendilerinden yine rica ediyorum; sorumu verdiğimden bu yana geçen on aydan beri yalnız Ordu ambarı teftiş görmüştür. Fisko Birliğin diğer vilâyetlerdeki ambarları teftiş görmüş müdür?.. Hayır arkadaşlar. Kendi kazam olan Ünye ambarını ve fabrikayı tamamen yakmışlar ve bir milyon küsur liralık zarar iras etmişlerdir. (Sağdan, bravo sesleri) Bunları tahkik etsinler.

Bir noktayı tazyik etmek isterim; ben bütün Fisko Birlik camiasının heyeti umumiyesini hırsızlıkla itham etmedim. Bu Fisko Birliğe sızan hırsızlar temizlensin dedim.

REİS — Sual cevaplandırılmıştır.

2. — *Kars Mebusu Behram Öcal'ın, et fiyatına yeniden zam yapılmasının sebebine dair sualine Ticaret Vekili Hayrettin Erkmen'in, şifahi cevabı (6/259)*

REİS — Behram Öcal burada... Ticaret Vekili de burada... Suali okuyoruz efendim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Yüksek Riyasetine Aşağıdaki sorunun Ticaret Vekili tarafından sözlü olarak cevaplandırılmasına delâlet buyurulmasını saygı ile arz ederim.

Kars
Behram Öcal

Halkın başlıca gıda maddelerinden biri olan ete, 18 . VI . 1958 tarihinde yeniden zam yapılmasının sebepleri nelerdir?

REİS — Ticaret Vekili, buyurun efendim.

TİCARET VEKİLİ HAYRETTİN ERMEN (Giresun) — Kars Mebusu Behram Öcal arkadaşımızın, et fiyatlarına 18 . VI . 1958 tarihinde yeniden zam yapılmasının sebeplerine dair olan sual takririne cevabımı arz ediyorum.

23 . I . 1958 tarihli Resmî Gazetede neşredilen tebliğ ile canlı hayvan fiyatları Mayıs 1958 sonuna kadar muteber olmak üzere bölge ve aylar itibariyle tesbit edilmişti.

Et fiyatları ise, Ankara, İzmir, İstanbul, Konya ve Erzurum vilâyetleri için ayrı ayrı tesbit edilmiş ve diğer vilâyetlerde ise, tesbit edilen fiyatlar dâhilinde kalmak şartıyla, perakende satış fiyatlarının teftişi hususunda vali ve belediyeler salâhiyetli kılınmıştır.

Haziran 1958 başından itibaren canlı hayvan fiyatlarının serbest kalması üzerine 19 . VI . 1958 tarihinde neşredilen tebliğ ile canlı hayvan piyasa fiyatları nazarı itibara alınarak et fiyatları yukarıda arz edilen 5 vilâyette yeniden tesbit edilmiştir.

REİS — Behram Öcal.

BEHRAM ÖCAL (Kars) — Muhterem arkadaşlar; 19 . VI . 1958 tarihinde, 23 . I . 1958 tarihli Kararnameyi tamamlamak üzere perakende et fiyatlarına yeniden bir zam yapılmıştır. Vekil Bey bu zammın sebeplerini izah etmedi. Acaba istihsal mi azalmıştır, yoksa istihlâk mi fazlalaşmıştır? Bu hususta sarîh bir malûmat vermediler.

Bendeniz evveleminde şunu arz etmek isterim; her ne sebeple olursa olsun zirai maddeler üzerinde sık sık fiyat değişikliği yapmak doğru değildir. Bu fiyat değişikliğinden müstahsilden ziyade aradaki mutavassıtlar istifade etmektedir. Bu da istihsal üzerinde menfi tesirler yaratmaktadır.

İkinci bir cihet de, zirai maddelerin fiyatlarının tesbitinde katıyen maliyet esaslarına riayet edilmemesi keyfiyettir. İngiltere'de herhangi bir zirai maddenin fiyatı tesbit edileceği zaman bu fiyatlar tamamen maliyet esasına göre hesab edilir ve çok önceden bildirilir. İngiltere'de beş sene önceden bütün müstahsil beş sene sonraki asgari fiyatların ne olacağını bilir. Bizde maalesef verilen fiyatlar maliyet esasına göre olmadığı gibi, diğer medeni memleketlerin tersine olarak, âzami fiyatlar tesbit edilir. Diğer medeni memleketlerde ise zirai maddelerin âzami fiyatları değil de asgari fiyatları tesbit edilir. Halen hasat mevsimine girmek üzere olduğumuz halde, hâlâ hububat fiyatları hakkında bir malûmatımız yoktur. (Soldan; «Ne alâkası var» sesleri, gürültüler) Görüyorsunuz ki...

REİS — Behram Bey müsaade edin, mevzuunuzun dışına lütfen çıkmayınız efendim.

BEHRAM ÖCAL (Devamla) — Efendim, 19 . VIII . 1958 tarihli Kararnameye istinaden verilen kararlar bütün memlekete şâmil olmak üzere et fiyatları 5 lira olarak tesbit edildiği halde, bu karar halen meriyette bulunmasına rağmen, memlekette beş liraya et bulmaya imkân yoktur. Kararname meriyettedir, fakat birçok vilâyetlerde et 7, 8 hattâ 9 liraya satılmaktadır. («Yanlış yanlış» sesleri)

REİS — Rica ederim, hatibe müdahale etmeyin..

BEHRAM ÖCAL (Devamla) — Kararname halen meriyette bulunmasına rağmen memlekette beş liraya et bulunmaması ve birçok vilâyetlerde çok yüksek fiyatla et satılması izaha muhtaçtır. Bu yüzden dar gelirli vatandaşlar çok sıkıntıya düşmüştür. Bâzı mıntıkalarda et bulunmaması yüzünden onlar da biz de et tanzim kararından istifade ettirilerek Et ve Balık Kurumu tanzim satışlarına dâhil edilmek istiyoruz. Birçok teklifimiz vâkidir. Halbuki biz bu teklifleri herhangi bir şekilde izah edemiyoruz. Vekâlet de bunlara maalesef menfi cevap vermektedir. Şimdi, iki buçuk milyon lira zarar bulunan bir yerde Hükümet et fiyatlarını 5 lira olarak tesbit ettiği halde bâzı vilâyetlerde 7, 8, 9 liraya et satılmaktadır. Fakat etin niçin ayrı bir fiyata, ayrı bir muameleye tâbi tutulduğunu izah etmek güçtür.

REİS — Vaktiniz tamam efendim, lütfen cümlemenizi tamamlayınız.

BEHRAM ÖCAL (Devamla) — Biz memleketimizde bulunan muazzam hayvan miktarına rağmen ve bugün elimizde bulunan etlerin dışında et ithal etmek durumuna düşmekteyiz. Son yıllarda yalnız iki buçuk milyon dolârlık tavuk ithal etmek zorunda kaldık. Halbuki memleketin bu mevzu için vücud getiren milyonlarca liralık tesisi vardır.

REİS — Vaktiniz tamamdır Behram Bey. Soru cevaplandırılmıştır efendim.

3. — *Ordu Mebusu Atif Topaloğlu'nun, Ankara Maarif Kolejinin tedarikat durumuna ve idaresine dair Maarif Vekilinden şifahi suali (6/276)*

REİS — Atif Topaloğlu yok. Sualleri tahririye inkılâbetmiştir.

4. — *Ankara Mebusu İsmail İnan'ın, Zonguldak'ın Acılık semtinde işletilmeyen kömür kuyularının doldurulmamasından husule gelen zararlara dair Sanayi Vekilinden şifahi suali (6/281)*

REİS — İsmail İnan burada. Sanayi Vekili yok, soru, başka bir inikada bırakılmıştır.

5. — *Erzincan Mebusu Nusret Safa Coşkun'un, Devlet Tiyatrosu Umum Müdürü Muhsin Ertuğrul'un ne sebeple vazifesinden uzaklaştırıldığına dair Maarif Vekilinden şifahi suali (6/282)*

REİS — Soru sahibi yok. Soru tahririye inkılâbetmiştir.

6. — *Niğde Mebusu Vedat Mengi'nin, Hirfanlı barajının ne maksatla kurulduğuna ve Niğde, Nevşehir ve Kırşehir vilâyetlerine bu barajdan elektrik verilip verilmeyeceğine dair Nafia Vekilinden şifahi suali (6/286)*

REİS — Soru sahibi burada. Nafia Vekili de burada. Soru okutuyoruz.

26 . VIII . 1958

T. B. M. Meclisi Yüksek Riyasetine
Aşağıdaki hususun Nafia Vekili tarafından

sözlü olarak cevaplandırılmasına delâletlerinizi saygılarımla arz ederim.

Niğde
Vedat Mengi

Soru :

Hirfanlı Barajının ne maksatla kurulduğu ve Niğde, Nevşehir, Kırşehir illerine bu barajdan elektrik verilip verilmeyeceği elektrik verilecekse hangi sene verileceğinin bildirilmesini rica ederim.

REİS — Nafia Vekili.

NAFIA VEKİLİ TEVFIK İLERİ (Samsun) — Hirfanlı Barajının ne maksatla inşa edildiği hususunu bir kere daha beyan etmek fırsatını verdiğinden dolayı arkadaşımıza teşekkür ederek cevabımı arz ediyorum.

Kambiyo primleri dâhil olmak üzere 425 milyon liraya malolan ve bugüne kadar 195 milyon lira sarf edilmiş bulunan Hirfanlı Barajı: Baraj mansabındaki ovalarda «denize kadar» 250 bin dönümlük sahada taşkınları önlemek, 300 bin dönüm araziye sulamak ve 128 bin kilovat nihai taktada bir santral ile senede 400 milyon kilovat saat enerji istihsal etmek maksadiyle tesis edilmiş bulunmaktadır. Halihazırda meemu takati 96 bin kilovat olan santral ve diğer müteferri tesisler ikmâl edilmiş durumdadır.

Hirfanlı Barajı gerisinde ana nehri tanzim etmek maksadiyle 6 milyar metre mikâp su toplanacak olup bu hüviyetiyle Avrupa'nın en büyük suni gölünü vücuda getirmektedir. Bu suretle baraj mansabında yeniden 5 adet baraj ve hidro - elektrik tesisi inşasına da imkân vermektedir.

Baraj gerisinde su tutulmasına 19 Kasım 1957 tarihinde başlanmıştır. Ve halen 2,5 milyar metre mikâp su toplanmıştır. Temmuz ayı sonunda hava hattının ikmalini mütaakip ve daha ihtiyaç bulunan bir milyar metre mikâp suyun da göle girmesini takiben tesisler işletmeye açılacaktır.

Hirfanlı Barajının hidro - elektrik Santrali Türkiye'de istihsal edilen enerjinin % 70 ini çeken «Kuzey - Batı» Anadolu şebekesini takviye edecektir.

Bu şebekeye İstanbul, Bursa, Eskişehir, Afyon, Sakarya, Zonguldak Ankara şehirleriyle bu şehirlerdeki birçok kasabalar dâhildir.

Hirfanlı Barajının istihsal edeceği enerjinin esas pazarı olan bu şebekeye mesafesi 60 kilometredir. Yani Hirfanlı - Kırıkkale irtibatının ya-

pılması ile Hirfanlı Barajı İstanbul'a ve Kuzey - Batı Anadolu şebekesine bağlanmış olacaktır.

Barajdan Niğde, Nevşehir, Kırşehir ve Kayseri şehirlerine de cereyan verilmesi mümkündür, verilecektir ve bu istikametlerde çıkışlar bırakılmıştır. Bu istikametlerde hattı havainin ne zaman ikmal edileceği hususunun alâkalı Vekil arkadaşımızdan sorulmasını rica edeceğim.

REİS — Vedat Mengi.

VEDAT MENĞİ (Niğde) — Muhterem arkadaşlarım, bendenizi bu suale sevkeden âmil bilhassa seçim bölgem olan Niğde ve civarı vilâyetlere 1959 başında Hirfanlı Barajından elektrik cereyanı verileceğine dair devamlı olarak söylenen sözler ve propagandadır. Vekil Beyin vermiş olduğu izahata teşekkür ederim. Niğde ve civarı vilâyetlerde bu nevi propagandalar yapılmaktadır. (Soldan, «cereyan geldi» sesleri) Benim sorum yalnız elektriğe aittir.

Muhterem arkadaşlarım, biz Nafia Encümeni olarak geçen sene Mayıs ayı içinde Hirfanlı Barajına birçok arkadaşlarla beraber gitmiştik. Burada sormamız üzerine bize verilen malûmata göre Hirfanlı Barajı puant bir elektrik santrali olarak kurulmuştur. Ben sulama tesisleri üzerinde durmuyorum. Sorum daha çok elektrik mevzuunda idi.

Yine aynı yerden aldığımız izahatta bize, «Türkiye'nin umumi elektrifikasyonu tamamlandığı zaman Hirfanlı Barajının bu umumi tesisatı takviye edilecek ve günde yalnız iki saat elektrik verecek durumdadır.» dediler.

Üçüncü olarak da yine Vekil Beyin ifade ettiği gibi; Niğde ve çevresindeki vilâyetlere bu barajdan devamlı olarak elektrik verilmesi mevzuubahsolmadığı ve ancak Türkiye'de umumi elektrifikasyon yapıldığı takdirde bu arada Niğde, Kayseri ve civar vilâyetlere elektrik verilebileceğini ifade etmişlerdi. Aşağı - yukarı Vekil Bey de aynı şeyleri söylediler.

Sözümün başında da arz ettiğim gibi kendilerine tekrar teşekkür edeceğim. Benim istediğim bu yalan, yanlış propagandalara bir son vermek ve memleketin hakikati öğrenmesinden ibarettir. Tekrar Teşekkür ederim. (Alkışlar)

REİS — Sual cevaplandırılmıştır.

7. — *Elâzığ Mebusu İsmail Hakkı Talay'ın, İskenderun - Erzurum arasındaki Devlet karayolunun Malatya - Elâzığ kısmında bazı deği-*

şikâyetlere lüzum görülüp görülmediğine dair sualine Nafia Vekili Tevfik İleri'nin, şifahi cevabı (6/300)

REİS — İsmail Hakkı Talay burada mı?
(Burada sesleri.)

Nafia Vekili burada.
Suali okutuyorum.

15.10.1958

T. B. M. Meclisi Yüksek Riyasetine
Aşağıdaki sorunun Sayın Nafia Vekili tarafından sözlü olarak cevaplandırılmasına delâletlerinizi saygı ile arz verice ederim.

Elâzığ
General

İsmail Hakkı Talay

İskenderun - Erzurum arasındaki Devlet Karayolu güzergâhının Malatya - Elâzığ arasındaki kısmında dolaşmalar ve ivicâçlar yüzünden 100 kilometrelik mesafenin 130 küsur kilometreye çıkarıldığı ve aynı zamanda bu kısımdaki güzergâhın heyelânlı araziden geçirildiği ve teşekkülâtı arazi bakımından da zaman zaman kar ve fırtınalar yüzünden yer, yer yolun kapanma tehlikeleri dikkate alınarak hem mesafenin kısaltılması ve masrafın azaltılması ve hem de güzergâhın heyelânlı araziden geçirilmemesi, kar ve tipi yüzünden de yol kapanmalarına meydan bırakılmaması için Vekâletçe yeniden bir etüd yaptırılarak bu iki vilâyet arasındaki güzergâhın bazı kısımlarında değişikliklere lüzum görülüp görülmediğinin lütfen açıklanması.

REİS — Nafia Vekili.

NAFIA VEKİLİ TEVFIK İLERİ (Samun) — Muhterem arkadaşlarım, cevabımı arz ediyorum. Malatya - Elâzığ arasının etüdü hemen hemen bitmek üzeredir. Soru sahibi arkadaşımızın sorusuna vaz'ettiği bigilerin hepsi de yanlıştır. Yeni güzergâha göre yol 100 kilometreden 130 kilometreye çıkacak değildir. Bilâkis 6 - 7 Km. kılacaktır.

Güzergâhın heyelânlı mntakadan geçireceği doğru değildir. Bilâkis heyelânlı mntakalardan yol kurtarılmaya çalışılmaktadır.

Güzergâh, iddia hilâfına kısım mümkün olduğu kadar kapanmıyacak mntakadan geçmektedir. Ve nihayet yol mevcut tehlikeli viraj-

lardan dik meyillerden kurtulmaktadır. Ve böylece nakil vasıtalarının daha emniyetli ve süratli seyir etmeleri imkânı sağlanacaktır.

Bu itibarla yeniden etüd yapmak ve tesbit edilmiş bulunan güzergâhı değiştirmek bahis mevzuu değildir.

REİS — İsmail Hakkı Talay.

İSMAİL HAKKI TALAY (Elâzığ) — Aziz arkadaşlarım, Nafia Vekilinin soruma verdiği cevabı hep beraber dinledik. Cevap, beni bizatihi tatmin etmemiştir. Çünkü mâruzatımın dayandığı esasları şimdi birer birer kendilerine izah edeceğim.

Sayın Vekil esash surette tetkik etmiş olsalardı. (Soldan Ooooo sesleri.) İskenderun - Erzurum arasındaki Devlet karayolunun bahis mevzuu olan Malatya - Elâzığ arasındaki kısmında (Haritayı açıp göstererek.) (Soldan görüyoruz sesleri) Güzergâh Malatya doğusunda ki, Fırat üzerindeki demiryolu köprüsü yakınından Elâzığ cihetine geçtikten sonra hemen doğrudan doğruya Fırat nehrine muvazi olarak devam edip Baskil'in Koçikuşağı, Pincirik Gedigi ve Safolar köyü üzerinden Elâzığ'a uzamakta olduğuna elbette ki, muttali olmuşlardır. Hem iktisadi hem askerî bakımdan memleket müdafaası ile yakinen ve ciddiyetle ilgili olan bu yol arz ettiğim güzergâhtan geçirildiği takdirde aşağıda zikredeceğim mahzur ve zararları bile bile takabbül etmek gerekir.

Bunlardan birincisi; Elâzığ - Malatya arasındaki mesafe 100 kilometredir. Şu haritada görünen invicâclar bu mesafeyi 130 kilometre yapmaktadır. İstiyen her arkadaşımız bu haritayı alarak ölçebilir, bu mesafenin 130 kilometreye çıktığını gayet iyi olarak görülebilir.

Şu halde bu iki vilâyet arasındaki mesafe 30 kilometre artmaktadır. 100 kilometrelik bir mesafede artırılan 30 kilometre mesafe için yapılacak hatırı sayılacak derecedeki masraf elbette lüzumsuz olur. Aynı zamanda bu mesafe motorlu vasıtalarla yarım saatte, yaya olarak bir yürüyüş mesafesi ile katedilebilir. Bunun da iktisadi sahadaki zararları ile askerî sahadaki zararlarının ne dereceye kadar vahim olacağını takdirlerinize terk ederim.

İkincisi; bu güzergâh yine haritada görüldüğü veçhile Baskil'in Koçikuşağı köyü ile

Pincirik arasındaki, heyelânlı mıntakadan geçmektedir. Bu sahanın heyelânlı olduğu mukaddemce demiryolu güzergâhının tesbiti ile vazifeli mühendislerin verdikleri ve Ulaştırma Vekâleti dosyalarında mevcut raporları ile sabittir. Ayrıca bundan 3 - 4 sene evvel Baskil'in Koçikuşağı köyünde vukubulan heyelân yüzünden üç dört evin yıkılması dolayısıyla köylünün köyden göç etme teşebbüsünün Dahiliye Vekâletine aksettiği mezkûr Vekâlet dosyalarındaki vesaike sabittir. Şu halde heyelânı müspet olan böyle bir mıntakadan yolun geçmesi asla muvafıkı mütalâ olamaz.

Üçüncüsü, Pinarık köyünden Safolar köyüne kadar uzanan kısım daimî olarak kar ve fırtınalara mâruzdur. Burada kışın yer yer yol kapanmaları vukubulur. Bu takdirde zaman zaman muvasala muntakası olur. Bunun giderilmesi için de kar makinalarına malik müfrezelerin devamlı olarak bu bölgede vazifelenirilmesi icabeder. Bu da bilûzum külfet ve masrafları icabettirir.

Şu halde arz ettiğim bu mahzurlar ve zararlar göz önüne alınırca hakikaten yeniden bu bölgede bir etüd yapılması lâzımgelir. Haritayı tetkik ettiğimiz zaman bu yol güzergâhı Malatya'nın Doğusunda Fırat nehri üzerindeki, demiryolu köprüsü yakınından Elâziğ cihetine geçtikten sonra Herdi deresini takiben Baskil üzerinden, Baskil - Elâziğ yolunu takibetmesi yukarda saydığım mahzurları dışta bırakır. Bu cihetin de dikkate alınarak memleketin iktisadiyatı ve müdafaası ile ilgili bu mühim meseleyi bir kere daha tetkik ettirmelerini Vekil Beyden rica ederim.

Sizleri hürmetle selâmlarım. (Sağdan ,alkışlar.)

REİS — Nafia Vekili.

NAFIA VEKİLİ TEVFIK İLERİ (Sam-sun) — Muhterem Generalin kıymetli mütalâalarını, mücerret olması bakımından, kıymetli olan mütalâalarını dinlemiş bulunuyorum. Buradaki beyanına rağmen, mütalâalarını tamamen yanlış malûmata istinad ettirerek serd ettiler. 100 km. lik yol 130 km. ye çıkarsa gayriiktisadi olur, pahalı olur falan denebilir. Ama 100 km. lik yol 130 km. ye çıkı-yacak, belki 93 - 94 km. ye inecek. O halde bu husustaki mütalâalar tamamen zaittir. «Heyelân olan mıntakadan geçmemeli» dediler. Bu yolda

mütalâa serd edilebilir, fakat ben diyorum ki, yol heyelânlı mıntakadan geçmeyecek. «Eğer arızalı mıntakadan geçerse kar mıntakasıdır. Açmak için müfrezeler bulundurmak icabeder» dediler. Doğrudur, ama ben o mıntakadan geçmeyecektir, diyorum. O itibarla bu mütalâaları yersizdir, zaittir. Bana öyle geliyor ki, muhterem Generale bu malûmatı verenler kendisine muziplik yapmışlar. Vâkı değildir böyle bir hâdise, bunu bilmelerini rica ederim.

Sonra, «Bu suali cevaplandırmadan önce tetkik etselerdi» dediler.

Muhterem arkadaşlarım, her sulade olduğu gibi bu suali cevaplandırmadan evvel de mesul arkadaşlarımı karşıma alarak inceden inceye kendilerinden malûmat aldım, inandım ve ondan sonra huzurunuzda çıktım. Eğer «Vekil tetkik etsin» sözünden kasıtları benim şahsan mahaller görüp güzergâh tesbitim ise, bir mühendis olmama rağmen bilmelidirler ki vekillerin baston ucuyla güzergâh tesbit ettikleri devir arkada kalmıştır. Güzergâhları mutahassus fen heyetleri tesbti eder.

(Soldan bravo sesleri, alkışlar).

REİS — İsmail Hakkı Talay.

İSMAİL HAKKI TALAY (Elâziğ) — Aziz arkadaşlarım, konunun istikameti değişmiştir. Vekil Beyefendi güzergâh doğrudur ve benim gösterdiğim mahzurlar varid değildir, diyorlar. Bunu ifade edebilmesi için güzergâhın nerelerden geçtiğini söylemelidir. Bunu bilmiyor şu halde, nasıl güzergâh doğrudur diyor. (Sağdan bravo sesleri.)

Sonra Vekil Beyefendi diyor ki: «Kendisine yanlış bilgi vermişler» benim yaşım, başım dediği tarzda müsait değildir. Burası benim memleketimdir, karış karış bilirim. Buralarda yüzlerce tatbikat yaptım, ancak kendisine yanlış bilgi vermiş olabilirler ki, burada böyle âfaki ifade ediyor. (Sağdan bravo sesleri).

Vekil Beyefendiden şunu ben tekrar rica ediyorum. Burada söz düellosuna girmiyorum. Bu bir memleket meselesidir. Memleketin iktisadiyatı ile ve müdafaası ile yakinen ilgili olan bu meseleyi bir fen heyetine yeniden etüd ettirelim. Yanlış çıkarsa bütün masrafı bana aittir. Doğru çıkarsa kendisine aittir. Huzurunuzda gelsin tekeffül etsin. (Sağdan, bravo sesleri, alkışlar)

REİS — Sual cevaplandırılmıştır.

6. — MÜZAKERE EDİLEN MADDELER

1. — *Umumi hayata müessir âfetler dolayısıyla alınacak tedbirlerle yapılacak yardımlara dair kanun lâiyhası ile Çankırı Mebusu Ferhan Arkan ve 5 arkadaşının, Çankırı vilâyetinde sel baskını dolayısıyla vukua gelmiş olan zararların giderilmesi, Kırşehir Mebusu Hayri Çopuroğlu ve 2 arkadaşının, Kırşehir vilâyetinde sel baskını dolayısıyla vukua gelmiş olan zararların telâfisi hakkında kanun teklifleri ve Muvakkat Encümen mazbatası (1/213, 2/185)*

REİS — Birinci madde encümeninden gelmiş ve geçen İnikatta okunmuştur.

Encümen Reisi Ekrem Amt.

MUVAKKAT ENCÜMEN REİSİ EKREM ANIT (Samsun) — Muhterem arkadaşlar, umumi hayata müessir âfetler dolayısıyla alınacak tedbirler ve yapılacak yardımlar hakkındaki kanunun birinci maddesinin Yüksek Heyetinizde müzakeresi sırasında sayın arkadaşlardan Erzurum Mebusu Şevki Erker, Adana Mebusu Kemal Sariibrahimoğlu, Maraş Mebusu Nusret Durakbaşa, Gümüşane Mebusu Nihat Sarginalp, Yozgad Mebusu Sefer Eronat madde metninde yer alması için bâzı dilek ve temennilerde bulundular.

Sefer Eronat arkadaşım, kanunun birinci maddesinde toprak ve su erizyonunun, bir kısım arkadaşlarım da infilâk hâdiselerinin yer alması lâzımgeldiğini, Kemal Sariibrahimoğlu, Erzurum Mebusu Şevki Erker arkadaşım birinci maddenin birinci fıkrasının birinci madde olarak, ikinci ve üçüncü fıkralarının ikinci maddeye ilâvesini istediler ve Kemal Sariibrahimoğlu'da Şevki Erker'in bu baptaki tavrının birinci maddesine iştirak, ancak âfetin umumi hayata müessir olup olmadığına İmar ve İskân Vekâletinin teklifi üzerine karar verme yetkisinin icraya tanınması dolayısıyla bunun bir müddetle takyidedilmesine lüzum ve zaruret olduğu üzerinde durdular. Encümeninde teklif üzerinde konuşulurken encümeninde arkadaşımın teklifi üzerinde uzun uzadıya görüşme vâki oldu. İcra müddetle takyit ve tahdidetmenin doğru olmayacağı mütalâasıyla Kemal Sariibrahimoğlu'nun bu baptaki tavrı kabul edilmedi.

Toprak erizyonu ile su erizyonu ve infilâk hâdiselerine gelince; infilâk hâdiseleri hakkında

esasen ayrı mevzuat bulunmasına, toprak ve su erizyonlarının da bu kanunu ilgilendirmeyeceğine binaen müzakereler sonunda Sefer Eronat ve Nihad Sarginalp arkadaşımız tavrılarını geri almışlardır.

Muhterem arkadaşlarım, başlığında da anlaşıacağı üzere bu kanun memleketin dört bir tarafında vukua gelmiş hâdiseler ve umumi hayata müessir bütün âfetleri kapsamına alması dolayısıyla bizatihi bir önem taşımaktadır.

Bugüne kadar tabii âfetlerden vukua gelmiş olanların yalnız tevlihdettiği zararları telâfi gâyesine mâtuf olmak şartıyla bir sürü mevzuat çıkarılmış bulunmaktadır. Heyeti Celilenizin müzakeresine başladığı şu kanun Yüksek Meclise gelmeden önce çıkarılmış kanunlardan bir kısmı miadı dolmuş muhtelif senelere sâri, bir kısmının da henüz miadı dolmamış ve yaptırılmakta olan inşaat devam etmektedir. Bu kanun lâiyhasının Yüksek Meclise verileceği âna kadar memleketin bâzı yerlerinde su baskınları, zelzele ve yer kayması hâdiseleri meydana gelmiş, yüksek malûmları olduğu üzere bunlar için ayrıca kanun ısdar edilmediğinden âfete mâruz vatandaşlara ancak âcil yardımlarda bulunulmuş kendileri başlarını sokacak sıcak bir yuvaya elde mevzuat olmadığından kavuşturulamamıştır. 7 946 haneden ibaret ceman 245 köyde heyelân hâdisesi mevcuttur. Vatandaş hayatının korunması, milli servetlerin siyaneti bakımlarından bu köylerin bir an evvel buldukları yerlerden münasip mahallere nakledilebilmelerine şiddetle lüzum ve zaruret mevcuttur.

İstirhamım, bu vaziyet karşısında kanunun bir an evvel Yüksek Heyetinizce kabulü ile yürürlüğe konmasıdır. Yeniden tedvin edilen maddenin de Riyaset Makamına sunmuş bulunuyoruz. Maddenin aynen kabulünü bir kere daha rica ediyorum.

REİS — Kemal Sariibrahimoğlu.

KEMAL SARIİBRAHİMOĞLU (Adana) — Efendim, mevcut kanunda, (Umumi hayata müessir olacak derecede zarar gören veya zarar görmesi muhtemel olan yerlerde) demektedir. Yani bu kanunun harekete geçebilmesi için felâketin umumi hayata zarar verebilecek mahiyette olması iktiza eder.

Geçen celselerde de izah etmiştim ve sormuştum ki, bunun kıstası nedir? Bir yerde üç ev yangın felâketine uğramıştır, yahut 50 ev sel felâketine uğramıştır. Bunun kıstası ne olacaktır? Yani, ev adedine göre mi, mesken adedine göre mi, yoksa değerine göre mi değişecektir?

HASAN TEZ (Ankara) — Rey adedine göre mi değişecek?..

REİS — Hasan Bey, müsaade edin.

KEMAL SARIİBRAHİMOĞLU (Devamla) — Bunun hiç olmazsa umumi ifadelerle anlatılmasında fayda vardır. Deminden beri maalesef tatminkâr bir cevap verilmedi.

Sonra, bu doğrudan doğruya bütün Türkiye'yi sarsacak mahiyette ve ehemmiyette bir zarar mı olacaktır? Yoksa bir vilâyeti, bir kazayı hattâ bir köyü mutazarrır eden büyük ölçüde sarsacak bir zarar mı olacaktır? Bunun Hükümet adına, komisyon adına izahında ileride vukuu melhuz birçok hataların tamiri veya önlenmesi bakımından fayda vardır. Bunu istihham etmekteyim.

Saniyen burada yine bu kanun hükmünün işliyebilmesi ve felâketlere yardımların yapılabilmesi için İera Vekilleri Heyetinin bu zararların umumi hayata müessir olacak derecede bulunduğu dair karar vermesi iktiza etmektedir. Yani doktor teşhis yapacaktır, ondan sonra ilâç alınacaktır.

Şimdi arkadaşlar, hepinizin malûmu bulunduğu üzere, çeşitli sebeplerle Heyeti Vekile koltukları maalesef zaman zaman ve hattâ son günlerde göze batacak derecede boş kalmaktadır. Bilhassa yaz aylarında İstanbul'un âbu havası siyaset adamlarımızı cezbetmektedir. (Soldan, «alâkası yok» sesleri) Avrupa seyahatleri, tetkik gezileri de buna inzıam edince Ankara'da Hükümet ekseriyetiyle karar alınabilmesi hakikaten çok zordur. (Soldan, «ne alâkası var?» sesleri) Realiteyi konuşuyorum, tamamıyla alâkası vardır. Tetkik buyurursanız bu şekilde karşılaşmazsınız.

Mademki arzu ediyorsunuz, alâkasını izah edelim efendim; alâkası şu : Bir yerde, her hangi bir vilâyette veya Türkiye çapında bir felâket olmuştur, Bakanlar mevcut değildir.. (Soldan, «o gün yetişirler» sesleri) Bakanlar mevcut değildir, karar alınmamaktadır, bu kanun harekete geçirilip lâzımgelen yardım yapılamaaktadır. (Soldan, gürlütüleri) Viedanız siz-

lamaz mı, niçin itiraz ediyorsunuz?.. Misal yok mu arkadaşlar? Kırşehir, Çankırı felâkete uğramıştır ve aylardan beri, hattâ bir seneden beri yıkılan evler yapılmamıştır, gerekli yardımlar yapılmamıştır. Hattâ şu kanunun sevkine sebebolan, arkadaşlarımızın yapmış bulunduğu kanun teklifleri Meclise getirilmemiştir, bu kanunla birleştirilmiş ve aylardan beri sürünce-medede bırakılmıştır.

HASAN TEZ (Ankara) — Ankara'daki sel felâketi bu kanuna alınmamıştır.

REİS — Hasan Bey, size ihtar veriyorum.

ABDULLAH AKIN (Zonguldak) — Sen ne karışıyorsun?

HASAN TEZ (Ankara) — Ben karışırım, Ankara Mebusuyum.

REİS — Hasan Bey, söz kesmekte devam ederseniz ikinci ihtarı vereceğim.

Kemal Bey, «Zararın umumi hayata müessir olup olmadığına İmar ve İskân Vekâletinin teklifi üzerine İera Vekilleri Heyeti karar verir» yolundaki fikraya temas etmek suretiyle beyanınızı yapınız. İstihham ederim, sadet dışına çıkmayın.

KEMAL SARIİBRAHİMOĞLU (Devamla) — Sayın Reis Bey, sadet dışında değilim, tamamıyla sadet içindeyim ve konuşmalarım da bu mevzu içinde bulunmaktadır.

Yine size bir misal vereyim : Geçen sene Ceyhan nehri taşı. Mütadolduğu üzere milyonlarca zarara uğranıldı, mahsul haraboldu, 360 evin yıkıldığı resmen tesbit edildi. Sayın Ziraat Vekilini tohumluk ve sair ihtiyaç için bir ay aradık, makamında bulamadık. Meebur olduk telle kendisine haber verdik. Hiçbir yardım yapılmadı.

İşte arkadaşlar, bu kanunu işleyebilir bir hale getirmek istiyorsak, icrayı muayyen bir müddetle takyidetmek mecburiyetindeyiz. Vekiller Heyetine muayyen bir müddet zarfında karar vermek mecburiyetini yüklememiz iktiza eder. Yoksa muayyen bir müddetle takyidetmezsek; «Efendim, tetkik edilmektedir. Umumi hayata müessir olup olmadığını tâyin etmek takdire vâbestedir, icranın takdirine girer. Siz bana hesap soramazsınız» demez mi? Hesap sorabilmek icrayı mecbur edebilmek için şu kararın alınması, şu kanun hükümlerinin yürümesinin temini hususunda icranın tedbirlerini alabilmek hususunda kendisini muayyen bir

müddetle takyidetmemiz lüzum ve zarureti vardır.

Bu itibarla bendeniz birinci maddenin ikinci fıkrasının tadil edilmesini ve en geç 20 gün zarfında karar verir şeklinde bir cümlenin ilâvesini rica etmekteyim, arkadaşlar.

Bundan evvel emsali görüldüğü üzere, memleket işlerinin bilhassa felâket anlarında alınması lâzımgelen tedbirlerin Hükümetçe bir tarafa bırakılmasının önüne geçilmesi için bu teklifimin kabulünde bir zaruret olduğuna kanıim. Hürmetlerimle.

REİS — Encümen.

MUVAKKAT ENCÜMEN REİSİ EKREM ANIT (Samsun) — Kanunun tümü üzerinde yapılan müzakereler sırasında Sayın arkadaşım Kemal Sarıbrahimoğlu; umumi hayata mües-

siriyette kıstasın ne olacağını sormuş ve bendeniz bunun cevabını bu kürsüden vermiştim. Her halde arkadaşım unutmuş olacaklar.

Bir defa daha tekrar ediyorum :

Kıstas, cemiyetin umumi olarak nizamını aksatacak, âmme hizmetlerinin durmasını intacedecek hâdiselerdir ki; bunlar esasen müte-hassis organların tetkikinden geçerek İmar ve İskân Vekâletince tesbit olunacak ve İcra Vekilleri Heyetinin kararına bağlanacaktır.

Arkadaşım diyor ki; «Bir köyde üç hane yıkıldı, vatandaş evsiz, barksız kalmıştır. Bina-enaleyh, bu vaziyet umumi hayata müessir telâkki edilecek mi?»

(Endonezya Reiscumhuru Ahmet Soekarno bütün mebusların şiddetli ve sürekli alkışları arasında Şeref Locasını teşrif ettiler.)

7. — BEYANAT

1. — *Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisve-kili Mahmut Goloğlu'nun, misafir Endonezya Reiscumhurunun müzakereleri takibetmek üzere Riyaseti Cumhur Locasını teşrifleri münasebe-tiyle beyanati*

(Başvekil Adnan Menderes, soldan sürekli alkışlar arasında salona girdi.)

REİS — (Ayağa kalkarak) Bu sabahtan beri memleketimizin misafiri ve şu anda da aramızda bulunan dost Endonezya'nın Muhterem Reiscumhuru Ahmet Soekarno Hazretlerini ve onun şahsında asil Endonezya Milletini, kardeşlerimizi, Yüksek Heyetiniz adına hürmet ve muhabbetle selâmlarım. (Soldan, ve sağdan, sürekli alkışlar, bravo, sesleri)

Şimdi muhterem misafirimizin sizlere hitab-etmeleri hususunu yüksek reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... İttifakla kabul edilmiştir. (Şiddetli ve sürekli alkışlar, «Buyursunlar» sesleri)

2. — *Endonezya Reiscumhuru Ahmet Soekarno Hazretlerinin hitabeleri*

(Endonezya Reiscumhuru Ahmet Soekarno Hazretleri şiddetli alkışlar ve bravo sesleri arasında kürsüye geldiler.)

REİS — Muhterem misafirimizin İngilizce olarak yapacakları konuşmalarının tercümesini Hariciye Vekâleti İkinci Daire Umum Müdürü Talât Bener yapacaktır.

ENDONEZYA REİSCUMHURU AHMET SOEKARNO — Sayın Başkan, Türk Milletinin sayın temsilcileri,

Bu Meclise hitabetmek imkânına nail olduğumdan dolayı bahtiyarım. Bu aynı zamanda bana, Endonezya Milletinin Türk Milletine samimî dostluk temennilerini iblâğ etmek için bahşedilmiş güzel bir fırsattır. (Bravo sesleri ve alkışlar) Bunu yaparken Endonezya namına konuşuyorum ve kendilerinin temsilcisi vazifesini görüyorum. Onlar namına sizlere kardeşçe selâmlar ve en iyi temenniler getirdim. (Bravo sesleri ve alkışlar)

Sayın Başkan, Türk Milletinin sayın temsilcileri,

Bu benim Türkiye'yi ilk ziyaretimdir. Bu tarihini okuduğum bir millete, liderleri uzun müddet bize bir ilham kaynağı ve nümune olan bir ülkeye ilk ziyaretimdir. Türkiye ve Endonezya'yı binlerce millik bir mesafe ayırır. Aramızda büyük Okyanuslar, vâsi çöller ve kalabalık ülkeler vardır. Bu okyanuslardan, çöllerden ve ülkelerden aşarak Endonezya halkının selâmlarını iyi dostlarımız Türklere getiriyoruz. Milletim namına dostça elimi uzatıyorum. (Bravo sesleri, alkışlar)

Evet aramızda geniş okyanuslar vardır. Buna rağmen okyanusların milletler arasında bir engel olduğuna asla inanmayız. Okyanuslar dostlar, düşmanlar arasında mâni teşkil etmez-

ler. Dostluk yollarıdır. Bugün üzerimizdeki serbest hava sahası dostluk mesajları veya harb ve ölüm filoları taşıdığı gibi, geçmiş seneler zarfında bu gittikçe küçülen dünyamızın okyanusları da dostluk veya düşmanlık taşımasıdır.

Birkaç saat önce bu okyanuslar üzerinde uçarken aklıma üç yüz sene evveline gitti. Üç asır evvel aynı suların memleketlerimiz arasında bir yardım ve dostluk filosu taşıdığını bilir misiniz? Üç yüz sene evvel Türkiye, ülkemizi tehdideden müstevlilere karşı bize yardım etmek için asker ve silâh gönderdi. Üç yüz sene evvel sizden Allah ve dostluk namına yardım istedik. Yardımımızı esirgemediniz. (Bravo sesleri, alkışlar)

Bu geniş okyanus üzerinde küçücük gemilerle asker ve silâhlar gönderdiniz. Yarımadamızın en şimal kısmındaki Atjeh halkına mücadele esnasında Türkler yardım ettiler. Atjeh ve Türkiye'nin o zamanlar temas temin etmesinde bir gayritabilik yoktur. Sizler gibi Atjeh halkı da cengâverlikleri, istiklâlleri için mücadeleleri ile tanınmışlardır. Ve dinleri ile, tarihleri ile övünürler. Bu kadar uzun seneler sonra, bugün seksen sekiz milyondan fazla bir nüfusa sahip olan milletim namına Endonezya Reiscumhuru olarak size teşekkürde çok geç kalmadığımı ümid ederim. (Bravo sesleri, sürekli alkışlar)

Bir tehlike esnasında böyle bir yardım dostluk için iyi bir temeldir. Eğer Türkiye'ye niçin geldiğimi sorarsanız, sebep basittir. Ben buraya dostluğumuzu takviye ve halklarımız arasındaki anlaşmayı tarsine, aramızda daha yakın irtibatlar kurmaya ve müstemlekecilik yüzünden uzun müddet ihmale uğrıyan eski dostluğu yeniden tesise geldim. (Bravo sesleri, sürekli alkışlar)

İrtibatları bozan müstemlekecilikti. Müstemlekecilik infirat, cehalet ve yalnızlığın fel-fesefesidir. Müstemleke, milletlerin dost kazanmasına imkân vermez. Millî ruhun hapsedilmesidir. Halk arasında bağlılığın dağılması demektir. İnsan zekâsının zincirlenmesi demektir. Millî tarihin parçalanması, millî istikbalin tahribi mânasına gelir.

Müstemlekecilik millî bir zayıf anında karışımıza çıktı. Bu fırsattan istifade ederek nesiller boyunca bu zaafiyeti idame ettirdi. Bu

vaziyet birleşmiş milletimizin gazap içinde müstemlekecilere karşı kıyam ettiği 1945 yılına kadar devam etti. Artık bu bizim çağımızdı, bizim için kuvvet ve onlar için zayıf çağı idi. Müstemlekecilere milletimiz vücutça yaralanmış fakat kalben kuvvet ve itimadını kazanmış bir şekilde kuruldu. (Alkışlar) Kimbilir belki de üç yüz sene evvel döğüşen mütteliklerimizden bazılarının ahfadı da cedlerinin gayretlerini tebeil ve itmam ederek bu harpte çarpışmışlardır. (Alkışlar)

Biz de, sizler gibi, ilân ettiğimiz hürriyeti elimizdeki silâhlarla koruduk. Zamanın bizim lehimize çalıştığını ve müstemlekecilğin yek vücut bir halk topluluğunun birleşmiş gayretleri ile bertaraf edileceğini biliyorduk. Senelere fedakârlık ettik, çalıştık, didindik, fakat haklı olduğumuzu ve korkakların haksız olduğunu ispat ettik. İstiklâlimizi kazandık ve dünya huzuruna dünyada rol oynamaya lâyık bir millet olarak çıktık. (Bravo, sesleri, alkışlar)

Fakat tarih milletlere vazife verirken ciddi davranır. Dünya şartları değişmiştir ve hakikatte halkın arzusu olan tarihin mantığı süratlenmiştir. Bizler için istirahat devri yoktur. İnkilâbımız devamlı olmalıdır. Bu ihtilâl temposu ehemmiyetle devam ettirilmesi gereken kıymetli bir şeydir. İhtilâl temposunu ihmal eden hürriyetini kaybeder, unutulur. Zira ihtilâlin de kendisine mahsus bir hayatı vardır.

Böylece on dört sene evvel 17 Ağustos 1945 te Endonezya milleti istiklâlini ilân etti. On dört senelik ümit ve inkisar, on dört senelik tahrip ve on dört senelik imar. On dört senelik istiklâl fakat on dört senelik sulh değil. Buna rağmen ortada bir hakikat vardır. Bu on dört sene emniyetin arttığı yıllar olmuştur. Bizi sukutu hayale düşüren safhaları olmuştur. Fakat nereye gittiğimizi ve oraya nasıl vasıl olacağımızı biliyoruz. (Alkışlar)

Gayemiz hakikaten pek basittir. Bu, millete mize dünyadaki vazifesini yerine getirmek fırsatını vermektir. İstiklâlini yeni kazanmış olan milletlerin müstakil olmalarından dolayı dünyanın daha iyi ve emin bir yer olduğunu kimse inkâr edemez. Kimse bu milletlerin harb sonrası dünyasında yapıcı ve mühim bir rol oynadıklarını inkâr edemez.

Asya - Afrika konferansını hatırlınıza getiriniz. Bandung şehrimizde dört sene evvel top-

lanan bu konferansa muktedir hariciye vekiliniz de iştirak ettiler. Hakikatte yalnız iştirak etmekle kalmadılar aynı zamanda kıymetli bir vazife de gördüler. Bu konferansa yirmi dokuz Asya ve Afrika Hükümetinin temsilcileri iştirak etmişti. Hepsini aynı fikirde değillerdi. Bunlardan bâzıları askerî paktların âzası idiler. Bâzıları ise askerî paktları dünya sulhü için tehlikeli görmekte idiler.

Netice ne olacaktı? Bu farklı unsurlar nasıl olup da bir neticeye vâsil olabileceklerdi. Dostlarımız Bandung'daki bu delegeler oy birliği ile Milletlerarası Anlaşmanın bir nümunesi olan bir komünike neşrettiler. Daha fazlası, lâfzan ve ruhan tatbik edildiği takdirde bu huzursuz dünyadaki gerginliği bertaraf edecek milletlerarası tatbikat ve ahlâkiyatın on kaidelerini ortaya koydular.

Yirmi dokuz millet 1 milyar altı yüz milyon halk, dünyanın nüfusunun yarısından fazlası. Bu, karşımızdaki meseleleri halletmek, milletlerin birbirleriyle sulh içinde yaşamasını ve birbirine zıt muhtelif ideolojilerin bir arada bulunmasını temin edecek kaideleri koymak için ciddi bir teşebbüstü.

Bizim «dasa sila» dediğimiz on esas prensip kabul edilmişti. Bu prensipler 1955 Nisan için muteberdi. Bugün için yine muteberdirler. Bunlar muhtelif milletler mevcudoldukça ve bunların arasında ihtilâflar bulundukça muteber olacaklardır.

Biz Asya ve Afrikalılar büyük devletler değilizdir. Kütleli imha ve korku silâhları ile mücehhez büyük kuvvetlerimiz yoktur. Biz Endonezyalılar da siz Türkler gibi askerlerimizin kahramanlıklarından ve halkımızın metanetinden eminizdir. Biz hür bir milletin mağlûbe edilemeyeceğine, ancak imha olunabileceğine inanıyoruz. Sizin düşmanlarımız Bozkurt'un tırnakları ile bizim düşmanlarımız da Endonezya kartalının pençesi ile karşılaştılar (Bravo sesleri, sürekli alkışlar)

Buna rağmen maddeciliğin yapıcı tuğlalarını imha ve ölüm maksatları için kullanan büyük devletler arasında yeni bir mücadele başlayacak olursa, bütün cesaret ve metanetimizin faydası olmayacaktır. Bunu bildiğimiz için bu eksik maddi kuvvetin yerine mânevi kuvvetin

bir bütün halinde tatbikini ikame etmekten başka bir çare görmedik.

Bandung Konferansı kimse için bir tehdit teşkil etmedi. İstiklâl için pratik bir program vermekle iktifa etti. Bu, hayalperestler tarafından yapılan bir program olmayıp aralarında milletlerini istiklâle kavuşturan kimseler bulunan ve milletlerini ve bahtsız harb sonrası dünyası bataklığında selâmetle sevk etmeye muvaffak olan sağlam düşünceli insanların programı idi

Bu konferanstadır ki, milletlerimiz birbirlerini yeniden tanımışlardır. Birbirimizi evvelce de biliyorduk, fakat dediğim gibi, müstemleke idaresine tâbi olmak teerridilmek demektir. Milletler arasında dostluk ve anlayış fertler arasındaki dostluk ve anlayışa benzemez. Milletler arasında dostluk ve anlayış bütün dünya için bir kazançtır. Asla yanılmaya mahal yoktur: Dünya dostluk ve anlayışa muhtaçtır. Milletlerarası münasebetlerin takibettiği eski yol değişmiş, yeni yol ise henüz tavazzuh etmemiştir. bununla beraber muhakkak olan şudur ki, milletlerarası münasebetler ve milletlerarası mânevi bağlarda eski ölçüler ortadan kalkmıştır. Yeni muvazene milletlerin, milletlere yahut insanların, insanlara tâbi olması esasına istinadettirilemez. Yeni muvazene, eskiden olduğu gibi zorla kabul ettirilemez. Adaletin ve doğru gibi zorla kabul ettirilemez. Adaletin istikbali ve bütün dünya milletlerinin talekettiği müsavî şartların tahakkuku için, milletlerarasında dostluk ve anlayış havasının yaratılması zaruridir. (Bravo sesleri)

İşte bu dostluk ve anlayışın teessüsünü temin maksadiyle Türkiye'yi ziyaretim için yapılan daveti kabul etmiş bulunuyorum. Yine bu dostluk ve anlayışın tesisi gayesiyledir ki, Hükümetim Asya - Afrika konferansına ön ayak olmuştur. Milletlerarasındaki temaslar bu mülâhazaların ışığı altında tetkik edilmelidir.

Bu gibi temaslar hiç kimse aleyhine müteveceih değildir. Bu temasların mahiyeti menfi değil müspettir. Bunlar insanlık ve hepimizin istikbali içindir. Bu temaslar kendimiz için daha büyük emniyet, ve çocuklarımız için daha büyük bir emniyet teminine mâtuftur.

Dostluk ve anlayış uğrunda gayretimiz yüzünden bir blok kurmakla her hangi bir kimseye karşı dünyada üçüncü bir kuvvet teşkil etmekle

itham edilemeyiz. Hayır... Biz tek bir blok insanlık bloku, sulh bloku kurmak istiyoruz. Bandung'da gayemiz bu idi. (Bravo sesleri, alkışlar)

Pek tabii tamamiyle muvaffak olmadık. İnsan gayreti hiçbir zaman % 100 muvaffak olamaz. Fakat muvaffakiyetsizliğe de uğramadık bu konferans, hem iştirak edenler üzerinde, hem de dünyanın geri kalan kısmında derin tesirler bıraktı. Asya ve Afrika'nın uyanık olduğuna, bir sese, mânevi yapıya, azim ve ileri görüşe sahip bulunduğuna dikkati çekti.

Birinci gayemiz, birbirimiz arasında çatışmayı önliyecek mânevi ve fikrî vasitalara sahibolmaktı. Bu zaruridir. Zira bu huzursuz dünyamızda, milletlerarasında bir çatışma, dünya buharının tohumlarını, dünya felâketinin tohumlarını taşımaktadır. Yaşadığımız devir zarfında Avrupa biri bütün dünyayı saran iki büyük harbe sahne olmuştur. Asya ve Afrika'yı üçüncü bir dünya harbinin sahnesi, mücadele sahası haline getirmemek azmindeyiz. Bandung prensiplerinin tatbiki, bu prensiplerin tam ve dürüst olarak tatbiki, bunu teminat altına alacaktır.

Daha geniş bir dünya manzarası içinde, azmetmiş bulunuyoruz ki, insanlık, sulh ve istikbâl için yükselen sesimiz duyulacaktır. Bu kısaca, Bandung mesajıdır. Bu kısaca, orada vücut bulan ruhtur. Bütün konferansa hâkim olan bu ruh harb sonu, tarihi için bir dönüm noktası olmuştur. Sesi çıkmayanların sesi işitilmiştir. Bu kuvvetli, açık ve müşterek bir sestir. Bu sesin bugün hâlâ aksi işitilmektedir, bu ses faydası bitmiyecek olan ebedi bir mesajdır.

Memleketlerimizin birçok hususlarda farklı olduğunu biliyorum. Dünyayı aynı şekilde görmüyoruz. Siz millî emniyetinizi başka bir istikamette, biz başka yolda buluyoruz. Aynı meseleler ve aynı tarihe sahip değiliz. Buna rağmen üzerinde mutabakata varabileceğimiz birçok şey vardır. Buna bir misal mi istiyorsunuz? O halde Asya - Afrika konferansına bakalım. Orada her ikimiz de aynı ideolojiye sahibolmadığımız diğer milletlerle mahdut fakat esaslı mevzular üzerinde mutabık kalmıştık. Bandung'da elde ettiğimiz netice, muhtelif görüşlerden neşetmekle beraber, insanlığın istikbali için müspet bir kazanç idi.

Tarihî bakımdan mütalâa edildiği veya ta-

rihî - coğrafi zaviyeden mesele tetkik olunduğunda, bu derece birbirinden ayrı delegeler arasında bu kadar müşterek bir anlaşma zemini bulunmasının hayret verici bir şey olmadığı görülür. Esasında, milletlerimizin hepsince karşılaşmakta bulunan meseleler birbirinden pek o kadar farklı değildir. Hemen hepimiz teknik ve malî bakımdan az çok az gelişmiş memleketleriz. Çoğumuz kolonyalizmden daha yeni kurtulmuştur.

Bittabi, hattı hareket ve reaksiyonlarımız, mahallî şartların tesirinde muhtelif şekillerde tecelli etmiştir. Ve birçokları arkamızda bıraktığımız, istenmiyen ve şiddetle reddolunan kolonyalizmin bir mirasıdır. Tabiatıyla, tarihî, coğrafi ve dinî âmillerin de bu hususta muhtelif derecelerde tesiri olmuştur.

Bütün bunlar, tabiatıyla, milletlerimiz ve devletlerimizin muhtelif meselelerine atfettiğimiz ehemmiyetin derecesi üzerinde emüessir olmaktadır.

Milletlerarası durumumuzun tâyininde, millet olarak yeniden doğuşumuz sırasındaki veya istiklâlimizin ilk devrelerindeki milletlerarası münasebetlerin kesafeti belki bütün bunlardan daha da mühimdir. Türkiye'nin rönesansında askerleri tüfek elde mücadele etmek mecburiyetinde kalan sizler bunu bizim kadar iyi bilirsiniz. Müstemlekeci, sabık veya muhtemel müstemlekecinin hareket tarzı eski müstemleke memleketinin milletlerarası görüşü üzerinde derin ve devamlı bir tesir icra eder.

Şundan eminim ki, milletlerarası tâbiye meselelerinde görüş tarzımız ne kadar ayrı olursa olsun, memleketlerimiz stratejide mutabaktırlar. Dünyada sulhü muhafaza etmek, bu hasta çocuğu sıhate kavuşturmak ve imkân nisbetinde bütün hastalıklardan korumak hususundaki stratejide aramızda mutabakat mevcuttur. Bunun böyle olduğunu biliyorum, zira Bandung prensipterini ve ruhunu kabul etmiş olmanız bunu göstermektedir.

Bizim gibi milletler, hiç olmazsa, diğer başka bir müşterek noktaya da sahiptirler. Arazimizi genişletmekte hiçbir menfaatimiz yoktur. Okyanusların ayırdığı memleketler değil, kapı komşuları dahi olsaydık, yine de sulh içinde beraber yaşayabilirdik, zira biz tevessü heveslisi değiliz. Devlet hudutlarımız haricinde

de millî menfaatlerimiz mevcut değildir. Çünkü Hükümetlerimiz ve milletlerimiz memleketlerini inşa etmek vazifesi ile fazlasıyla meşgul bulunmaktadırlar.

Tahmin ederim ki, bir tarihçi bana karşı, milletlerin kalkınma ve imar işleri ile meşgul oldukları uzun bir sulh devresinin dünyada hiçbir zaman mevcudolmadığı vâkıasını kuvvetle ileri sürebilir. Filhakika, yirminci asrın ziyadesiyle fırtınalı ve ziyadesiyle müşkül bir devre olduğu muhakkaktır.

Biz bu keşmekeş içinde milletlerimizi kalmak zorunda mecburiyetinde kalmıştık. Bu kolay bir iş değildir. Belki de zahmetine değen hiçbir iş kolay değildir. Vakıa, iktidarımızda olmıyan sebeplerle bu iş daha müşkül bir hal almıştır. Sulhü dünyada zorla hâkim kılabilseydik, işimiz daha kolay olurdu. Mamafih bizim başlıca meselelerimiz, âcil meseleler olmakla beraber, dış dünyanınkiler değildir.

Hayır. Bizim için asıl meseleler dâhilidir. Kısaca, mazinin sömürgecilik mirasından modern bir millet yaratma meselesidir. O, milletimizin ruhunu darbe üzerine darbeye maruz bırakan bir geçmişti. O, bizi yaralayan, yakan, yıkan ve yaralıyı bir geçmişti... Bu, kendi mantığını yaratan bir mazi idi, bu mantık, ihtilâldi ve bir istiklâl harbi idi.

17 Ağustos 1945 te Endonezya milleti istiklâlini ilân etti. Sumatra'nın Şimalinden İrian Berat'ın Güney - Batı ucuna kadar bütün Endonezya milleti, bu arazinin ne kadar vâsi olduğu hakkında malûmatınız olup olmadığını bilmiyorum. Endonezya adaları manzumesi Ankara'dan Güney Hindistan'da Madras'a, yahut Ankara'dan L'hasaya, Ankara'dan Batı Afrika sahillerinde Dakar'a kadar olan bir araziye ihata eder. Evet, dünyanın bâzı en büyük adalarını ve en kesif nüfusa malik yerlerini ihtiva eden vâsi bir memleket. Nüfusu 88 milyondan fazla olan vâsi bir memleket.

Ve calibi dikkat olan nokta şudur ki, bu büyük nüfus ihtilâlei bir nüfustur. İhtilâlin halkımıza zorla kabul ettirilmesi mevzubahsola maz. Aksine, onlar ihtilâllerini sömürgeciliğe ve dünyaya empoze etmişlerdir, ve pek yakın bir gelecekte, ülkemizin bizatihi tabiatı ve bünyesine de kabul ettireceklerdir. Endonezya İhtilâli istiklâlimizin resmen tanınması ile sona ermiş olmadı. Birleşmiş Milletlere kabul edil-

memizle sona ermiş değildir. Ve biteceğine dair bir işaret de yoktur.

Sizin için vâridolan bizim için de vârittir. İhtilâl devamlı olmalıdır. Sömürgeciliğin sona ermesi hakikatte, ihtilâlin diğer veçhelerine yol açmaktan başka bir netice tevlihdetmez. Biz gayemizi biliyoruz. Ve ona doğru ilerliyoruz. Fakat ona ne zaman erişileceği kestirilemez.

Maddi ihtilâlin ıstıraplı fakat, şanlı günlerinde bizi bağliyan ve halâ bağlamakta olan gayemiz, insanlığın tam inkişafına ulaşabileceği en mükemmel seviyedeki âdil ve müreffeh bir cemiyettir.

Bundan başka, Endonezya milleti, Dünya Harbinin sonundan beri istiklâline yeniden kavuşan Asya milletlerinden biridir. Sadece biri, adedi bakımından hiçbir suretle en büyüğü değildir. Siz herkesten iyi takdir edersiniz ki, istiklâle kavuşmak bizatihi mühim bir şeydir. Fakat sadece istiklâl büyük bir şey ifade etmez. Siyasi istiklâl tek başına boş bir şeydir, bu boşluk milletin ruhundan gelen ilhamla doldurulmalıdır. Milyonlarca Asyalı ve Afrikalı halka müstakil memleketler safına iltihak etmişlerdir. Bu bir vakiadır. Harb sonrası dünyasından ihtimal ki, bundan daha ehemmiyetli bir şey yoktur. En az hidrojen bombası büyüklüğünde bir patlayıcı kuvvete ve en az atom kudreti kadar yapıcı bir kudrete maliktir. Her şeyden evvel sunu düşünmeliyiz ki, milyonlarca insanın kendi cemiyetlerini, milletlerini kurma talepleri vardır. Onlar artık dünyada tâbi bir mevki ile iktifa etmiyeceklerdir. İnsanlık ailesinin âzaları olarak bütün haklarının tanınmasını istiyceklerdir. Bu talebin hakkaniyete uygun olmadığını kim inkâr edebilir. Eşit fırsatlar, eşit imtiyazlar ve nemalar istiyorlar ve istiyoruz.

Milletimiz bir fakir işçiler milleti ve milletler arasında madun bir millet telâkki edilirdi. Bu asla doğru değil idi. Fakat buna inanarak dalâlete düşenler vardı. Biz hususi bir durum veya hususi birtakım imtiyazlar talebetmiyoruz. Sadece müsavi bir durum ve müsavi imtiyazlar istiyoruz ve bunda ısrar ediyoruz. Aynı zamanda, dünya emniyeti ve beşeriyetin refahı için, müsavi vecibelerin mesuliyetini de kabul ediyoruz.

Hürriyet fikrindeki bu uyanışın ve bu muazam bağımsızlık iştiağının, dünya müvazenesini değiştirdiği şüpheden vârestedir. Eski dünya mu-

vazenesinin, büyük zarar ve tehlikeler tevliedettiği nazarı itibara alınır, bu, iyiye doğru bir gidiştir. Eski muvazene, emperyalizmin zararlarını ve emperyalizm nef'ine daimî ihtilâf tehlikesi doğurdu. Hürriyet fikrinin yeniden doğması ile, bu nevi zarar ve tehlikeler muvakkaten zâil olmuştur. Ancak, emperyalizm ve emperyalizm zihniyeti devam ettiği müddetçe biz, yine bu tehlikelere mâruz kalacağız.

Gittikçe kuvvetlenen millî bağımsızlık cereyanının, zarar ve tehlikeyi azaltmaktan başka bir tesiri daha olmuştur. Bu cereyan dünyaya yeni birtakım kaide ve ölçüler vaz'etmiştir. Bilhassa, eski milletler dünyayı yeniden değerlendirmek ve kıymetlendirmek lüzumunu hissetmiştir. Evvelce tegafül edilen veya tabii addedilen birçok hususlar, şimdi başlıbaşına birer mesele teşkil etmektedir. Eskiden sesini duyurmak imkânından mahrum olan milletler, şimdi beynelmilel kürsülerde sesini duyurabilmektedir. Bu ses, Bandung'ta olduğu gibi her zaman müttehit olmamakla beraber daima nazarı itibara alınması gereken bir âmildir, gerisinde her zaman bir kuvvet olmadığı halde, daima beynelmilel ahlâk ve adalet namına yükseltilmiştir.

Şüphesiz harb sonrası dünyasına istikrarsızlık hâkim olmuş ve bu büyük ölçüde yeni milletlerin ortaya çıkmasından husule gelmiştir. Ancak, eski milletler, bizlerin var olmakta devam edeceğimizi, tamamiyle ve samîmî olarak kabul ederlerse bu istikrarsızlık ehemmiyetli derecede zâil olacaktır. Biz dünyanın uykusunu kaçırın bir kâbus değiliz. Biz buradayız ve burada kalmak niyetindeyiz. Avrupa devletlerinin Türkiye'nin yeniden doğduğunu kabul etmelerinin ve Avrupa'nın hasta adamının iyileştiği hakikatine kendilerini alıştırmalarının ne kadar uzun sürdüğünü hatırlıyor musunuz? Şüphesiz, statükoda hâsıl olan bir değişikliğin tanınmasının, bilhassa statükoya birçok menfaatlerin bağlı olması halinde daima gecikeceğini beklemek lâzımdır.

Fakat, eninde, sonunda, yeni durum, kabul edilmelidir. Eğer edilmezse dünya istikrara kavuşamayacaktır.

İnsan olarak, beşeriyetin daima alışık olduğu şeyi aradığını, ve bunun hasretini çektiğini şüphesiz idrak ediyoruz. Eski dünya devletlerinin son yıllarda bâzı hazin şoklara mâruz kaldıkları malûmdur. Harb sırasında darbeye mâruz kalan,

tahribedilen bâzı şehirlerin, tamamiyle eski şekliyle yeniden inşa edildiğini biliyoruz. Eski yollar yeniden ortaya çıkmış, eski binalar taşına tuğlasına kadar, aynı şekilde yeniden inşa edilmiştir. Bu şehirlerde yaşayanlar alışık oldukları şeylerin yeniden inşasıyla, ortaya çıkan yeni bir dünya içinde kendilerini rahat hissetmek ve takviye etmek lüzumunu hissetmişlerdir.

Ben bunu hoş karşılarım. Bir şehir veya millet dâhilinde, böyle bir davranış mümkün olabilir ve anlayışla karşılanabilir.

Fakat dünyayı eski şekliyle yeniden inşa etmek mümkün değildir. Tuğlalar toz haline gelmiş, temeller çökmüş, plânlara kaybolmuştur. Eğer, dünyayı eski şekliyle yeniden inşa etmeye teşebbüs edersek, çimento ve harçımız isyan edecektir.

Bu benzetmeyi biraz daha ileri götürmeme müsaade ediniz. Dünyanın eski şeklinin bir kısmını idame ettirmeye çalışan milletler vardır. Bu milletler eski günlerinin şanını yâd etmek isterler. Eski bir imparatorluğu veya var olmayan bir imparatorluğun artıklarını muhafazaya çalışmak hazin, hazin olduğu kadar da gülünçtür.

Vakıyı neden bilmemezlikten gelelim. Vakıya şudur ki, müstemlekecilik ölmeğe olduğu çağdayız. O ,Asya'nın birçok yerinde vukubulduğu gibi sessizce ölebilir veya Türkiye'de ve Endonezya'da olduğu, Afrika'da da olmak istidadında bulunduğu gibi, milliyetçilik ve istiklâlin karşı konulmaz kuvveti karşısında parçalanabilir.

Hepsinden daha hüznü verici daha ağır olanı, milliyetçilik kuvvetinin mevcudiyetini zorla kabul eden memleketlerin mevcut bulunmalarıdır. Bunlar mazinin bir parçasına, hukukan, ilmen, nısfeten ve siyasi gerçekler muvacehesinde hiçbir müteber iddiaları olmayan bir parçasına, hâlâ ısrarla bağlı kalmaktadırlar. Bu memleketler ne istemektedir? Terk etmeye mecbur edildikleri bir şeyin canlı bir hâtırasını mı saklamak istiyorlar? Anavatanından ayrılmış bir millet parçasını muhafaza edebileceklerini mi zannediyorlar? Bu böyle görünmektedir. Holânda, Batı İriyan meselesinde aynen bunu yapmaya teşebbüs etmektedir. İrkan, hukukan, iktisaden, siyaset ve tarih ve nihayet dünya nazarında Batı İriyan Endonezya'nın bir parçasıdır. Fakat Holânda, bu toprakları Anavatanın idaresine terketmeyi reddetmektedir. Bu toprakların idaremize gireceği günün ge-

leceğini biliyoruz. Hâdiseler önüne geçilemez bir hal alacak ve o gün gelecektir. Biz sabırlı bir milletiz. Ancak, ihtilâl sabırla beraber yürümez, kendi mânevi kıymetlerini ve kanunlarını kendisi tanzim eder. Milletimiz bir hal çaresine varmanın arifesindedir, tutacağı yolu önceden katıyetle tesbidetmek güçtür.

Evet, bir şeyi kaybetmek ve maziye hasret gibi hisleri anlıyor hattâ hoş bile karşılıyoruz. Fakat maziye hasret ve tahassürle bakanlar, bunun bizim için sadece bir kâbustan ibaret bulunduğunu da anlamalıdır. Mazi daha yeni kurtulabildiğimiz, asırlar boyunca sürmüş bir hapis cezasıdır. Kurtulmak için ise, hapsane duvarlarını yıkarak bir yol açtık. Burada hâlâ uyumakta bulunanlar ve hücrelerinde henüz uyanmaya başlayanlar, duvarların parçalanmış olduğunu kısa zamanda anlayacaklardır.

Şüphe yok ki, bu millî devletler ve milletlerin teşekkülü çağdır. Tarihin hiçbir devri böyle bir manzara göstermemiştir. İmparatorlukların dağılmasından yeni bir dünya meydana gelmiştir. Bu yeni dünya, kendi menfaat ve muhafazaları icabına göre serbestçe taazzuv eden millî devletler esasına istinadetmektedir. Bu dünya çok daha sıhhatli, gittikçe çoşan beşerî taleplerin altında kaybolmuş olan eskisinden daha büyük kudretleri haiz bir dünyadır.

Emperyalist dünya tehlikeli bir dünyadır, zira hâlâ kendi muvaffakiyeti için uğraşır ve kolonileri daima gayrimemnundur. Emperyalizmde şiddet, bir volkanın ağzına kadar ulaşmış bulunan lâvlar gibi kaynıyarak ve köpürerek daima sathın hemen altında mevcut bulunmaktadır. Ve yine bir volkan gibi, derinliklerindeki tazyik, kendini hapseden zarfı parçalıyarak, fakat zamanın seyri sonunda onu zengin ve verimli bir toprak haline getirerek satha çıkar.

Şunu memnuniyetle kaydedelim ki, büyük imparatorluklar devri artık kapanmıştır. Emperyalizm çağı sona ermektedir. Bu, uzun ve bir bakıma şanlı bir devir olmuştur. Mevcut değerlerin pek çoğu da bu çağın eseridir. Fakat eserler ve kaydedilen şerefli safhalar ne olursa olsun, bütün bunlar yanlış bir temel halkların halklara hükmedebileceği prensibi üzerine inşa edilmişlerdir. Bunun böyle olmadığı artık vazih olarak meydana çıkmıştır. Bu hata telâfi edilemiştir ve dünya bu şekilde daha sıhhatlidir.

Emperyalizmin ölmüş olduğunu söylemek istemiyorum. Dünyanın şurasında veya burasında yapılan teşebbüslerin emperyalizmin nimetlerinden istifade için yapılmakta olmadığını da ifade etmeyeceğim. Ancak, onun günü dolmuştur ve artık can gelişmektedir.

Bazan, bütün tarih boyunca insanların, ancak bir tehlike içinde yaşadıkları zaman memnuniyet duyduklarını düşünürüm. İnsanların emperyalizm tehlikelerini bertaraf ve son tehlikeyi sulh ve emniyete tebdil eder etmez bir soğuk harb havası içinde yaşamayı tercih eder görünmektedir.

Soğuk harb, nahoş bir realiteyi ifade eden nahoş bir ifade... Dünyanın büyük bir kısmı doğrudan doğruya, buna dâhil bulunduğu gibi, tamamı da tesirlerini hissetmektedir. Biz, soğuk harbe doğrudan doğruya dâhil değiliz ve dâhil olmayı da reddetmekteyiz. Kendimizi, dünyada mevcut büyük blokların her hangi birinin safında katî ve daimî surette yer almayı da aynı şekilde reddetmekteyiz.

Bunları size bizi tam mânasiyle anlayabilmeniz için ifade ediyorum. Aynı görüşlere sahip olamayacağınızı takdir etmekteyim, taahhütlere girmemiş bir millet olan bizimle aynı yolda birleşmeniz hususunda sizi iknaya çalışmam affedilmez bir hareket olurdu. Bir milletin dış siyaseti, realiteye ve şartlara göre tanzim ettiği, munhasıran kendine ait bir iştir.

Bizim «Tarafsız» olarak tavsif edildiğimizi muhtemelen bilmektesiniz. Bu kolaylıkla kullanılan umumi bir ifadedir. Hakkımızdaki bu tavsif şeklini reddediyoruz. Hiçbir hususta tarafsız değiliz. Dünyanın veya dünyanın her hangi bir yerindeki insanların sulh, emniyet, refah, istikbal veya adaletine mütaallik hiçbir mevzuda nötralist değiliz.

Biz bu dünyada yaşamaktayız ve bu dünyaya aidiz onulna alâkalı her şeyde faal rol oynamak hakkımız ve vazifemizdir. Evet, faal, gereken kelime budur. İnsanlık sulhüne, emniyetine, refahına, istikbaline ve adaletine hadim olabilecek her şeyin araştırılmasında faal, delil mi istiyorsunuz? Bandung Konferansına bir daha göz atalım.

Bu teşebbüs, yukarıda zikrettiğim gayelere mâtuf idi. Faal siyasetimizin daha derin delillerini istiyorsunuz. Bu takdirde Birleşmiş Mil-

letlere bir göz atınız. Endonezya, 1951 senesinde Birleşmiş Milletlere kabulünden itibaren, bu teşkilâtın idamesi ve takviyesi hususlarında sarf edilen kütün gayretlerde daima faal bir rol oynamıştır.

Bununla beraber haricî siyasetimizin iki vechesi vardır. Bir taraftan faaldır ve ayrıca müstakildir. Biz, bütün dünyada mevcut büyük bloklardan hiçbirisine otomatik surette iltihak etmiyoruz. Daha ziyade bunların, sulh, emniyet, refah ve adalet gibi noktai nazaralardan kendimize göre muhakemesini yapıp, her birinin kıymetini ayrıca takdir etmeyi tercih ediyoruz. Beynelmîle tavır ve hareketimizi dost ve mütteliklere sadakate tâbi tutmaktansa bu şekilde hareketi tercih ediyoruz. Böylece, haricî siyasetimiz hem müstakil ve hem de faaldır. Bu siyaset, bize uyan ve milletimizin geniş çapta desteğine mazhar olan bir siyasettir. Bu siyaset, bize, dünyada başka her hangi bir siyasetten daha faydalı ve verimli bir rol oynamamız imkânını bahşettiğinden emin olduğumuz bir siyasettir.

Biz, maddeten kuvvetli bir devlet değiliz ve bu sebeple dünyanın askerî emniyetine yardımlarımız cüzi olmaktadır. Fakat devlet adamı ve idareci yetiştirmek suretiyle insanlığa hizmet etmek imkânına sahip bir milletiz. Müstakil ve faal haricî siyasetimizin, bu şekilde hareket etmemize müsaade ettiğine kuvvetle inanıyoruz.

Bu siyasetimiz, her yerde dostlar ve iyi komşular arama esası üzerine istinadetmektedir. Bu sebepten, Türkiye'ye yaptığım bu ziyaretten son derece memnunum. Saniyen, bu siyasetimiz, dünyanın istikbalini ellerinde tutan büyük bloklar arasında bir anlayış bağı kurmak gayesine yöneltilmiştir.

Bu iki blokun dünyada bir arada yaşayabileceğine inanıyoruz, tarihin bu hususta bize hak vereceği kanaatindeyiz. Tarihin hükmünü bizim tarafımızda olduğunu söylüyorum. Mâzide de insanlık, bizi bugün birbirimizden ayıran uçurumlar kadar derin uçurumlarla ayrılmıştır. Bu uçurumlar artık örtülmüştür. Bugün Garp ve Şark arasında mevcudolan uçurumlar da örtülmelidir. Aksi halde, hepimizin istikbali hakikaten meçhul olacaktır. Bir arada yaşama, evet, biliyorum. Cayi sual olacak bir kelime. Herkes bunu zan ve şüphe ile karşılamaktadır. Şu halde, kelimenin şeklinde bir değişiklik ya-

palım ve ona; «Beraber yaşama» diyelim. Şayet isterseniz; «Kaçınılmaz bir halin kabulü» diyelim. Asıl mühim olan husus da, bunun kaçınılmaz olması ve muhakkak ki, mümkün olmasıdır.

Bloklar arasında bir köprü, bir irtibat vasıtası ve bir kılavuz olarak kaldığımız müddetçe sulhe en iyi bir şekilde hizmet edebileceğimiz hakiki inancımızdır. Fakat bu demek değildir ki, biz kendimize göre görüş ve fikre sahip değiliz ve bunları ifade etmiyoruz veya mevki tatbika geçirmiyoruz. Evet, bunların hepsini yapıyoruz. Fakat aynı zamanda, her meselenin ehemmiyetini takdir ve milletlerin dostluğunu arama ve onlara itimat etmek hakkını mahfuz tutuyoruz.

Gittikçe birleşen dünyamız, karşılıklı inanç ve itimat olmadıkça mevcudiyetine devam edemeyecektir. Bu hususu kimse sizden daha iyi bilemez. Son aylar zarfında, bir arada yaşama hususunda hakiki mânasında en vâzih dersi siz vermiş bulunuyorsunuz.

Hepinizin gayeleri için tehlikeli olan bir husus daha vardır. Bunlar, sulh, emniyet, refah, adalet ve istikbalin muhafazası şeklinde hulâsa ettiğim gayelerdir. Diğer tehdit müstemlekecilikğin mevcudiyetinin devamıdır. Tarihi müstemlekecilik maziye karışmış ve tarihten evvelki zamanlara ait bir varlık gibi devrini tamamlamıştır. Bununla beraber, hayatını uzatmaya çalışmaktadır ve şehrinizin büyük Ulus meydanında tarihten evvelki bir varlık ne derece anormal ve tehlikeli olursa, o derece anormal ve tehlikelidir.

Müstemlekecilik ve müstevlilığın esası nedir? Esası şudur ki, bunlar milletleri birbirinden ayırmakta, parçalamakta ve tahribetmektedir. Esası şudur ki, bunlar tazyik altında tuttuğu millet, maddeden ve mânen parçalanmış olduğu müddetçe yaşayabilirler.

Bunu hatırd tutarak bugün dünyada mevcut tehlike noktalarına bir göz atalım. İhtilâf kaynaklarına bakalım. Memleketimi ele alalım. Arazimizin bir kısmı henüz iade edilmiş değildir, binaenaleyh milletimiz parçalanmış bulunmaktadır. Garbi - İran, hâlâ küçük ve uzak bir yerden, bütün vâsi memleketimize son zamanlarda bir müstemleke muamelesi yapmış olanlar tarafından bir müstemleke muamelesine mâruz bırakılmaktadır. Bu vakıa bir ihtilâf kaynağıdır.

Asya'nın diğer taraflarına bakalım. Nerede milletler parçalanmışlarsa orada karışıklık ve tehlike vardır. Avrupa'ya, Avrupa'nın kalbine bakalım. Almanya parçalanmıştır, ve yalnız Avrupa için değil, bütün dünya için bir tehlike kaynağıdır.

Hiç şüphesiz ki, bütün parçalanmış milletler birer tehlike noktası ve ihtilâf kaynağıdır. Millet bir bütün, büyük bir birleştirici kuvvete sahip bir bütündür. Parçalandığı zaman birlik tekrar kuruluncaya kadar hareketsiz kalmaz. Beynelmîl hayatin ana realitelerinden biri budur.

Harbden sonra ortaya çıkan dünya teşkilâtına Birleşmiş Milletler adı verilmesini her zaman şayanı dikkat bulmuşumdur. Meselâ, neden (İnsan Birliği) veya (İnsanlık Konseyi) denmesin? Cevap tabiiyle gayet basittir. Milletler dünya cemiyetinin inşa malzemesidir. İnsanlık bütün değerleri ile bu inşa malzemesini teşkil edecek atomlardan başka bir şey değildir. Beynelmîl bakımdan kendi hayatı ve hayatıyeti ile organik bir bütün olan millet en ehemmiyetli unsurdur. İşte bu sebeplerle ki, milletlerin parçalanması bu derece tehlikelidir. Parçalanmış bir millet için, diğerlerini gölgede bırakan en âcil mesele millî birlik meselesidir. Bu hususta Endonezya Cumhuriyeti Başkanı olarak salâhiyet ve vukufu konuşuyorum.

Sözlerimi bitirmiş bulunuyorum. Size uzun uzadıya bâzı meselelerimizden ve ümitlerimizden ve bâzı müşterek meselelerimiz ve ümitlerimizden bahsettim. Meseleler mühim, ümitler ise kıymetlidir. Milletim namına konuşarak şunu söyleyebilirim ki, dünyanın, insanlığın tam inkişaf ve refahını temin edecek bir sulh içinde yaşadığını görmeyi ümed ediyoruz. Milletimizin kendi millî gayeleri vardır. Milletimizi yeniden birleştirmek ve cemiyetimizi, mümkün olduğunu bildiğimiz bir adalet ve refah içinde yeniden kurmaya azmetmiş bulunuyoruz. Dünya sulh,

istikrar ve refahını teminde bize düşen rolü oynamaya kararlıyız. (Alkışlar)

Bilirsiniz ki, memleketimiz büyük imkânlarla sahip bir memlekettir. Toprağımız geniştir. Milletimizin nüfusu çoktur ve daha da artmaktadır. Toprağımız fevkalâde zengindir. Millî istikbalimize en büyük itimadı beslemekteyim. Biliyorum ki, nesiller boyunca hasta idik. Fakat artık hastalık, tedavisi mecburen çok geri bile olmuş olsa, artık geçmiştir. Varlığımızı idame edeceğiz.

Bundan başka, dünyanın istikbalinden eminim. Sulh ve beynelmîl emniyet yolundaki hamle bütün mukavemetleri yıkacaktır. Bundan eminim. Zira bütün dünyada insaniyetin hissiyatına vâkıfım. Türkiyeyi ziyaretim maksatsız değildir. Maksadım biribirimiz hakkındaki bilgimizi kuvvetlendirmek ve eski dostluğumuzu derinleştirmek ve yenileştirmektir. Bu gayeleri takdis etmesi için Allah'a dua etmenizi rica ediyorum. (Alkışlar)

Milletlerimiz arasındaki dostluğun daima devam etmesini ve daha da kuvvetlenmesini niyaz ederim. Dünyanın ve bütün milletlerin, istikbalde muhtac oldukları sulh, emniyet, refah ve adalete kavuşmasını temenni ederim. (Bravo sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar)

Efendim; iki cümle daha söylemek için müsaadenizi rica ediyorum.

Özür dilemek isterim, nutkumu söylemeye başladığım zaman bu Yüksek Meclis içinde hanımların bulunduğunu görmemişim. Şimdi bu hatamı düzeltmek isterim. Sizlere Baylar ve Bayanlar diye, hattâ hemşirelerim ve kardeşlerim diye hitabetmek isterim. (Bravo sesleri, sürekli ve şiddetli alkışlar)

REİS — Pazartesi günü saat 15 te toplanmak üzere İnikadı kapatıyorum.

Kapanma saati : 17,50

B — TAHRİRİ SUAL VE CEVABI

1. — Zonguldak Mebusu Necati Diken'in, Bartın'ın vilâyet haline getirilmesinin düşünülüp düşünülmediğine dair sualine Dahiliye Vekili Namık Gedik'in, tahrirî cevabı (7/440)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisliğine
Zonguldak ilinin Bartın kazasının
vilâyet olup olmayacağı olacak ise
tarihi hakkında.

Aşağıdaki sualimin yazılı olarak Sayın Başvekil tarafından cevaplandırılmasına delâletlerinizi saygı ile rica ederim.

Zonguldak
Necati Diken

Vilâyet haline getirilmesi düşünülen kazalar arasında Bartın var mıdır? Kaçınıcı sırada yer almaktadır? Hangi tarihte Bartın'ın vilâyet olması mümkün olacaktır?

Hürmetlerimle.

T. C.

Dahiliye Vekâleti

Vi. İd. G. M.

2. Ş. M.

Sayı : 22102/64-3

4220

B. M. Meclisi Yüksek Reisliğine

25 . III . 1959 tarih ve Umumi Kâtipliği Kanunlar Müdürlüğü 7-440/2811-11537 sayılı emirleri karşılığıdır.

Bartın'ın vilâyet haline getirilmesinin düşünülüp düşünülmediğine dair Zonguldak Mebusu Necati Diken imzasıyla Yüksek Riyasetinize sunulup Sayın Başvekil tarafından cevaplandırılmak üzere Başvekâlete tevdi buyurulan ve Başvekâletin 2 . IV . 1959 tarih ve 73/2 sayılı yazısı ile tarafımdan cevaplandırılması için Vekâletimize gönderilen tahrirî sual takririne cevabımı arz ediyorum.

Bartın'ın vilâyet haline getirilmesi hakkındaki talep, diğer istekler meyanında tetkik olunmaktadır.

Keyfiyeti üstün saygılarımla arz ederim.

22 . IV . 1959

Dahiliye Vekili

Namık Gedik

1914

1915

1916

1917

1918

1919

1920

1921

1922

1923

1924

1925

1926

1927

1928

1929

1930

1931

1932

1933

1934

1935

1936

1937

1938

1939

1940